

**ENTELLEKTÜEL SERMAYE OLUŞUMU
ve BANKACILIK SEKTÖRÜNDE
BİR UYGULAMA**

Sohrab HAZHBARİ

**Yüksek Lisans Tezi
İşletme Anabilim Dalı
Yrd. Doç. Dr. Ramazan YANIK
2014**

Her hakkı saklıdır

**ATATÜRK ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ
İŞLETME ANABİLİM DALI**

Sohrab HAZHBARİ

**ENTELLEKTÜEL SERMAYE OLUŞUMU VE BANKACILIK
SEKTÖRÜNDE BİR UYGULAMA**

YÜKSEK LİSANS TEZİ

**TEZ YÖNETİCİSİ
Yrd. Doç. Dr. Ramazan YANIK**

ERZURUM 2014

T.C.
ATATÜRK ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLERİ ENSTİTÜSÜ

TEZ BEYAN FORMU

26.102/2014

SOSYAL BİLİMLERİ ENSTİTÜSÜ MÜDÜRLÜĞÜNE

BİLDİRİM

Atatürk Üniversitesi Lisansüstü Eğitim-Öğretim ve Sınav Yönetmeliğine göre hazırlamış olduğum “ENTELLEKTÜEL SERMAYE OLUŞUMU VE BANKACILIK SEKTÖRÜNDE BİR UYGULAMA” adlı eser-metin tamamen kendi çalışmam olduğunu ve her alıntıya kaynak gösterdiğimi taahhüt eder, eser-metin kağıt ve elektronik kopyalarının Atatürk Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü arşivlerinde aşağıda belirttiğim koşullarda saklanmasına izin verdiğimi onaylarım:

Lisansüstü Eğitim-Öğretim yönetmeliğinin ilgili maddeleri uyarınca gereğinin yapılmasını arz ederim.

Tezimin/Raporumun tamamı her yerden erişime açılabilir.

Tezim/Raporum sadece Atatürk Üniversitesi yerleşkelerinden erişime açılabilir.

Tezimin/Raporumun .2. yıl süreyle erişime açılmasını istemiyorum. Bu sürenin sonunda uzatma için başvuruda bulunmadığım takdirde, tezimin/raporumun tamamı her yerden erişime açılabilir.

26.102/2014

Sohrab HAZHBARİ

T.C.
ATATÜRK ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ

TEZ KABUL TUTANAĞI

SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ MÜDÜRLÜĞÜNE

Yrd.Doç.Dr.Ramazan YANIK danışmanlığında, Sohrab HAZHBARI tarafından hazırlanan bu çalışma 26.02.2014 tarihinde aşağıdaki jüri tarafından. İşletme Anabilim Dalı'nda Yüksek Lisans Tezi olarak kabul edilmiştir.

Başkan : Prof.Dr.Turan ÖNDEŞ

Jüri Üyesi : Doç.Dr.Orhan ÇINAR

Jüri Üyesi : Yrd.Doç.Dr.Ramazan YANIK

İmza:
İmza:
İmza:

Yukarıdaki imzalar adı geçen öğretim üyelerine aittir. / /

Prof. Dr. Mustafa YILDIRIM
Enstitü Müdürü

F-85/00/22.02.2012

İÇİNDEKİLER

ÖZET	IV
ABSTRACT	V
KISALTMALAR VE SİMGELER DİZİNİ	VI
TABLolar LİSTESİ	VII
ÖNSÖZ	VIII
GİRİŞ	1

BİRİNCİ BÖLÜM**YENİ EKONOMİDE ENTELLEKTÜEL SERMAYENİN ÖNEMİ ve
UNSURLARI**

1.1. BİLGİ TOPLUMU VE BİLGİYLE İLGİLİ TEMEL KAVRAMLAR	3
1.1.1. Bilgi Kavramı.....	3
1.1.2. Bilgi Ekonomik Yapı	3
1.1.3. Eski ve Yeni Ekonomi Gelenekleri	6
1.1.4. Bilgi Toplumuna Geçiş, Süreci ve Nedenleri	7
1.1.5. Bilginin Değere Dönüşümü: Bilgi Yönetimi.....	8
1.2. ENTELLEKTÜEL SERMAYE	9
1.2.1. Entellektüel Sermaye Kavramı	9
1.2.2. Entellektüel Sermayenin Tanımı	11
1.2.3. Entellektüel Sermaye İle İlgili Diğer Tanımlar	13
1.2.4. Entellektüel Sermaye Çalışmalarına İlişkin Önemli Gelişmeler	14
1.3. ENTELLEKTÜEL SERMAYENİN UNSURLARI	15
1.3.1. Edvinsson ve Malone'a Göre Entellektüel Sermayenin Unsurları.....	15
1.3.2. Brooking'e Göre Entellektüel Sermayenin Unsurları	16
1.3.3. Değer Platformun'a Göre Entellektüel Sermayenin Unsurları	18
1.3.3.1. İnsan Sermayesi	19
1.3.3.1.1. İnsan Sermayesi Metrikler.....	23
1.3.3.2. Örgütsel (Yapısal) Sermaye	23
1.3.3.2.1. Yapısal Sermaye Unsurları	24
1.3.3.3. Müşteri Sermayesi	25
1.4. ENTELLEKTÜEL SERMAYE SINIFLANDIRMALARI	27

İKİNCİ BÖLÜM

ENTELLEKTÜEL SERMAYENİN ÖLÇÜLMESİ

2.1. ENTELLEKTÜEL SERMAYENİN ÖLÇÜLMESİ	29
2.2. ENTELLEKTÜEL SERMAYEYİ ÖLÇME İHTİYACI	29
2.3. ENTELLEKTÜEL SERMAYEYİ ÖLÇMEDE KULLANILAN YÖNTEMLER	31
2.3.1. Entellektüel Sermayenin İşletme Bazında Ölçülmesi	32
2.3.1.1. Piyasa Değeri – Defter Değeri Farkı (Market Value – Book Value)..	32
2.3.1.2. Tobin’in Q Oranı Yöntemi	33
2.3.1.3. Hesaplanmış Maddi Olmayan Değer Yöntemi	34
2.3.2. Entellektüel Sermayenin Unsur Bazında Ölçülmesi	35
2.3.2.1. Skandia Kılavuzu.....	37
2.3.2.2. Entellektüel Sermaye Endeksi	38
2.3.2.3. Teknoloji Brokeri.....	40
2.3.2.4. Maddi Olmayan Varlıklar Cetveli Yöntemi.....	42

ÜÇÜNCÜ BÖLÜM

HESAPLANMIŞ MADDİ OLMAYAN DEĞER YÖNTEM İLE BANKACILIK SEKTÖRÜ ÜZERİNE BİR UYGULAMA

3.1. ENTELLEKTÜEL SERMAYE LİTERATÜR TARAMASI VE İLGİLİ ÇALIŞMALAR	45
3.2. HESAPLANMIŞ MADDİ OLMAYAN DEĞER YÖNTEMİ İLE BANKACILIK SEKTÖRÜ ÜZERİNE BİR UYGULAMA.....	49
3.3. UYGULAMANIN AMACI	49
3.4. UYGULAMANIN KAPSAMI.....	50
3.5. UYGULAMADA KULLANILACAK YÖNTEM.....	50
3.6. HESAPLANMIŞ MADDİ OLMAYAN DEĞER YÖNTEMİ İLE BANKALARIN ENTELLEKTÜEL SERMAYELERİNİN ÖLÇÜMÜ VE ÇEŞİTLİ KRİTERLER BAZINDA KIYASLANARAK YORUMLANMASI.....	52
3.7. UYGULAMA KAPSAMINDA YER ALAN BANKALAR.....	53

SONUÇ.....	67
KAYNAKÇA	70
ÖZGEÇMİŞ.....	75

ÖZET

YÜKSEK LİSANS TEZİ

**ENTELLEKTÜEL SERMAYE OLUŞUMU VE BANKACILIK
SEKTÖRÜNDE BİR UYGULAMA**

Sohrab HAZHBARİ

Tez Danışmanı: Yrd. Doç. Dr. Ramazan YANIK

2013, 75 Sayfa

**Jüri: Yrd. Doç. Dr. Ramazan YANIK (Danışman)
Prof. Dr. Turan ÖNDEŞ
Doç. Dr. Orhan ÇINAR**

Rekabet edebilmenin en önemli gereklerinden biri olan verimlilik, herhangi bir mal veya hizmetin üretiminde kullanılan emek, sermaye, malzeme, arazi ve bilginin etkin kullanılması anlamına gelmektedir.

Küreselleşen dünya ülkelerini veya toplumları rekabette üstün kılan temel faktör, artık yetişmiş insan gücüdür. Günümüzde firmaların araştırma ve geliştirmeye ayırdıkları kaynaklar, üretkenliklerini, rekabet güçlerini, karlarını ve verimliliklerini artırdığından bu durum firmaların piyasa değerlerini etkilemektedir.

Bu gelişmelerin sonucunda işletmeler rakip firmalara karşı rekabet avantajı elde edilmesinde, firmanın büyümesinde ve yeniliklerin yapılmasında pek çok işletme, entellektüel sermayenin stratejik bir faktör olduğunun farkına varmıştır. Bunun bir sonucu olarak da entellektüel sermayenin önemini artmış ve işletmeler diğer sermaye yatırımlarına oranla bilgi tabanlı donanım yatırımlarına daha fazla fon ve zaman ayırmaya başlamışlardır.

Bu çalışmada Entellektüel sermayenin tanımından sonra entellektüel sermayeyi meydana getiren unsurlar, entellektüel sermaye yönetimi, entellektüel sermayenin ölçümü ve ölçüm yöntemleri detaylı olarak incelenmiştir. Çalışmanın uygulama bölümünde entellektüel sermaye ölçüm yöntemlerinden “Hesaplanmış Maddi Olmayan Değer” yöntemi ile Türkiye bankacılık sektörünün entellektüel sermaye değerleri ve özellikleri ortaya çıkarılmaya çalışılmıştır.

Anahtar Kelimeler: Rekabet Avantajı, Entellektüel Sermaye, Maddi Olmayan Değer

ABSTRACT**MASTER'S THESIS****THE CONSTITUTION OF INTELLECTUAL CAPITAL AND AN
APPLICATION IN THE BANKING SECTOR****Sohrab HAZHBARI****Advisor: Yrd. Doç. Dr. Ramazan YANIK****2014, 75 pages****Jury: Yrd. Doç. Dr. Ramazan YANIK (Advisor)
Prof. Dr. Turan ÖNDEŞ
Doç. Dr. Orhan ÇINAR**

The efficiency, as one of the most important ability of compete is defined as labor, that used for production of any goods or services, capital, materials, land and active using of science.

The main factor that makes globalized world countries and societies superior, is experienced man power now. Nowadays, as the resources that firms allocate for researchs and developments increase the productivities, competitive powers, profits and prolificness, impress the aggregate value of them.

As a result of these developments, that is known, the businesses to obtain competitive advantages, the firm's growth and in making innovations against rival firms as an intellectual capital and strategic factor. As a result of this, the importance of intellectual capital have increased and businesses have started to to allocate more funds and time for knowledge-based equipments.

After the definition of intellectual capital, the elements that constituent the intellectual capital, intellectual capital management, measurement of intellectual capital and measurement methods details have investigated. In the empirical section of the study, "Calculated Intangible Value" method that is one of the intellectual capital measurement methods have used to investigation of intellectual capital value and features in Turkey's banking sector

Key Words: Competitive Advantages, Intellectual Capital, Intangible Value

KISALTMALAR VE SİMGELER DİZİNİ

ABD	: Amerika Birleşik Devletleri
BSC	: Balanced Scorecard
DD	: Defter Değeri
ES	: Entellektüel Sermaye
EKD	: Ekonomik Katma Değer
FIMIAM	: Maddi Olmayan Varlıkların Ölçülmesinin Finansal Yöntemi (Financial Method of Intangible Assets Measurement)
KOBİ	: Küçük ve Orta Büyüklükteki İşletmeler
KVK	: Kurumlar Vergisi Kanunu
HCE	: İnsan Sermayesi Etkinliği (Human Capital Efficiency)
İMKB	: İstanbul Menkul Kıymetler Borsası
NICI	: National Intellectual Capital Index
OECD	: Ekonomik Kalkınma ve İşbirliği Örgütü
PD	: Piyasa Değeri
TBB	: Türkiye Bankalar Birliği
TCMB	: Türkiye Cumhuriyet Merkez Bankası
TL	: Türk Lirası
VAIC	: Ante Pulic'in Entellektüel Katma Değer Katsayısı (Value Added Intellectual Coefficient)

TABLolar LİSTESİ

Tablo 1.1. Eski ve Yeni Ekonomi Gelenekleri.....	6
Tablo 1.2. Entellektüel Sermaye Çalışmalarına İlişkin Önemli Gelişmeler Yer Almaktadır.....	14
Tablo 1.3. Edvinsson ve Malne'a göre Entellektüel Sermayenin Unsurları	16
Tablo 1.4. Brooking'e Göre Entellektüel Serayenin Unsurları	17
Tablo 1.5. Değere Platformu'na Göre Entellektüel Sermayenin Unsurlar.....	19
Tablo 1.6. İnsan Sermayesi Metrikler	23
Tablo 1.7. Entellektüel Sermaye Sınıflandırmaları	27
Tablo 2.1. Dengelenmiş Sonuç Kart Yöntemi	36
Tablo 2.2. Skandia Kılavuzu	37
Tablo 2.3. Maddi Olmayan Varlıklar Cetveli Yöntemi.....	43
Tablo 3.1. Uygulamada Kullanılacak Yöntem Açıklamaları	51
Tablo 3.2. Bankalar Verileri Listesi Türkiye Halk Bankası.....	55

ÖNSÖZ

Yüksek Lisans tezi olarak sunduğum bu alışma Yrd. Doç. Dr. Ramazan YANIK Danışmanlığında Atatürk Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü İşletme Bilim Dalı Muhasebe ve Finansman Anabilim Dalında gerçekleştirilmiştir. Öncelikle yaptığım çalışmada tez konusu belirleme, tez çalışmamı yürütme ve tezin yazımında bana yardımcı olan saygıdeğer hocalarım Sayın Yrd. Doç. Dr. Ramazan YANIK'a ve Sayın Prof. Dr. Turan ÖNDEŞ'e teşekkürlerimi sunarım.

Erzurum- 2014

Sohrab HAZHBARI

GİRİŞ

Entellektüel sermaye son yıllarda işletmelerin sahip olduğu maddi olmayan varlıkların tamamını kapsayan bir kavramdır. İşletmeler artık öğrenmenin hayati olduğunu anlamışlardır ve böylece stratejik çabalarını somut varlıkların yönetiminden soyut, genelde gizli entellektüel varlıkların yönetilmesine doğru kaydırmışlardır. Entellektüel sermaye, daha yüksek değerli varlıklar üretmek için şekillendirilmiş, elde edilmiş ve güçlendirilmiş entellektüel madde olarak tanımlanabilir. Bir şirketin gerçek değerinin tespit edilmesinde sahip olduğu maddi varlıkların yanı sıra maddi olmayan varlıklarda büyük önem arz etmektedir. Maddi varlıkların değerleri çeşitli değerlendirme yöntemleri ile net olarak tespit edilirken maddi olmayan varlıkların değerlerini net olarak tespit etmek o derece kolay değildir. Görünmeyen bilgi varlıklarının fazla olması nedeniyle bilgisayar, yazılım, bilgi iletişim teknolojileri ve biyoteknoloji alanındaki şirketlerin piyasa değerinin yüksek olması beklenebilir.

Çalışmanın birinci bölümünde, entellektüel sermayenin tanımı, bilgi ekonomisi, entellektüel sermaye çalışmalarına ilişkin önemli gelişmeler, bilgi yönetimi, entellektüel sermayenin unsurları gibi kavramlar açıklanmaya çalışılmıştır.

İkinci bölümde entellektüel sermayenin ölçülmesi, entellektüel sermayenin ölçüm nedenleri, yararları, karşılaşılan sorunlar, kullanılan yöntemler ile ilgili bilgiler yer almaktadır.

Son bölümde ise; entellektüel sermaye ölçümünde kullanılan yöntem ve araştırmacılarca entellektüel sermaye ölçümünde en çok kabul gören yöntemlerden biri olan “Hesaplanmış Maddi Olmayan Değer Yöntemi” ile bankacılık sektöründe yapılmış bir uygulama yer almaktadır. Bölümde öncelikle uygulamada kullanılan modelin detaylı açıklaması yapılmıştır. Daha sonra veri kaynaklarından elde edilen verilerin yer aldığı veri tablolarının yardımı ile seçilen model kullanılmıştır. Uygulamanın sonucunda, uygulama kapsamındaki bankaların entellektüel sermaye değerleri hesaplanmıştır. Çalışmada entellektüel sermaye değerleri ile birlikte bankaların defter değerleri, entellektüel sermaye değeri / defter değeri oranları ve entellektüel sermaye değeri / net aktif tutarı oranları da hesaplanmıştır. Bulunan tüm bu değerlerin ardından öncelikle 2008 yılında Türkiye’de yaşanan ekonomik krizin entellektüel sermaye üzerindeki etkisinin görülebilmesi için yıllar bazında yorumlar yapılmıştır. Çalışma, uygulama

sonucu varılan ölçüm sonuçlarının yorumlanması ve çalışmanın literatüre yaptığı katkıların açıklanması ile tamamlanmıştır.

BİRİNCİ BÖLÜM

YENİ EKONOMİDE ENTELLEKTÜEL SERMAYENİN ÖNEMİ ve UNSURLARI

1.1. BİLGİ TOPLUMU VE BİLGİYLE İLGİLİ TEMEL KAVRAMLAR

1.1.1. Bilgi Kavramı

Bilgi, geleneksel bir tanımla, gerçek ve doğrulanmış inançlardır. Gözle görülemeyen ama etkileri gözlemlenebilen soyut bir kavramdır. Bilgi ekonomisi adı verilen yeni ekonomide de fiziksel olmayan soyut varlıkların önemi hızla artmaktadır. Bu anlamda, günümüzde yapılan yatırımların büyük bölümünün Ar-Ge, eğitim, bilgi teknolojileri, yazılım ve internet gibi maddi olmayan soyut varlıklar üzerinde yoğunlaştığı gözlemlenmektedir (Hunt, 2003: 100).

Bilgiyi birçok farklı şekilde tanımlamak mümkündür. Türk Dil Kurumu sözlüğünde bilgi (TDK, 1997: 123):

- İnsan aklının erişebileceği olgu, gerçek ve ilkelerin bütününe verilen isim,
- Öğrenme, araştırma veya gözlem yoluyla elde edilen gerçek,
- İnsan zekâsının çalışması sonucu ortaya çıkan düşünce ürünü olarak,
- Genel olarak ve ilk sezi durumunda zihnin kavradığı temel düşünceler olmak üzere birkaç farklı boyutta tanımlanarak insan, zihin ve düşünce mevzularıyla ilişkilendirilmektedir.

Verinin özelliklerini açıklayan değişik veri tanımlarına bakacak olursak;

- Veri; sürecin ham maddesidir. Tanımlanamayan her tür sembol, rakam, harf, resim, gözlemdir (Akyüz 2008: 87).

- Veri, gerçekleşen olaylara ilişkin temel gözlemler; enformasyon, bir amaç ve ilgiye ait verilerin bu hedef doğrultusunda düzenlenmesidir (Şamiloğlu, 2002: 11).

1.1.2. Bilgi Ekonomik Yapı

İnsanoğlu günümüze kadar birçok aşamalardan geçmiş ve bugünkü yaşam biçimini almıştır. Ekonomik faaliyetler açısından bakacak olursak insan belli

teknolojilerin kullanımıyla, ilkel toplumdaki tarım toplumuna geçmiştir. İkel toplumda, doğanın verdiğiyle yetinen insan, tarım toplumunda ekip-biçerek daha çok üretmeyi başarmıştır. Tarımsal üretimin ana girdisi, toprak olmuştur. Sanayi toplumu döneminde, toprağın yerini buhar makinesi üretildikten sonra sermaye malları, yani makineler almıştır. Mekanik düşünce ve bu teknolojinin ürünü olan makineler sanayi toplumunun temel belirleyici unsuru olmuştur. Sanayi toplumunda zenginlik ve refah artışının kaynağı sermaye malları olmuştur (Erkan, 2005: 6)

Son yıllarda dünyada yaşanan hızlı teknolojik gelişmeler sanayi toplumundan bilgi toplumuna geçişin, bir başka ifadeyle bilgi ekonomisine geçişin ana nedeni olarak gösterilebilir. Bilgi toplumuna geçiş sürecinde üretim faktörlerinin öncelik sırası bir daha değişmiş ve bilgi en önemli üretim faktörü haline gelmiştir. Artık, insan emeğinin yerini bilgi, makine gücünün yerini ise bilgi teknolojileri almış ve üretim eylemi de ulusaldan küresele doğru artmıştır. Bilgi ekonomisinin teknoloji temeline dayanması emek yoğun ekonomilerden bilgi yoğun ekonomilere geçişin ilk olarak gelişmiş ülkelerde ortaya çıkmasına neden olmuştur. Bu süreç, her geçen gün hızla gelişmekte olan ülkelere doğru yayılmaktadır.

Sanayi Devrimi sonrasında gelişen yeni ekonomi de işletme yönetiminde yeni yaklaşımlar gerektirmiştir. Bu süreçte Taylor, fabrika çalışanlarının verimliliğinin artırılabilmesi için iş süreçlerini düzenlemiş, muhasebeciler finansal sermayenin yönetilmesi için standart prosedürler geliştirmiş, fiziki stokların yönetimi için tedarik zincirleri, toptancılar ve dağıtım sistemleri oluşturulmuştur. Şimdi ise, yeni ve farklı bir ekonominin doğuşuyla, bilgisayar ağı dönemi işletmeleri için geleneksel iş yapma biçimleri, örgütler arası ve örgüt içi ilişki ve süreçler üzerinde köklü etkiler meydana getirmiş, değişen şartlara adapte olmaya zorlamıştır. Yeni yönetim teknikleri gerekmektedir. Bu defa bilgi işçilerinin, entellektüel sermayenin ve bilgi stoklarının sürekli değişim çağında yönetimi söz konusudur (Bahadır, 2005: 25)

Bu görüşü bir çalışma ilkesi haline getirmenin sağladığı avantajları net olarak görmemizi sağlayacak pek çok örnek bulunmaktadır. Televizyon kullanımının 50 milyon kişiye ulaşması 15 yıl almışken, internet kullanıcısı sayısı 5 yılda 50 milyona ulaşmıştır. Dünyada bir yılda satılan cep telefonu 1994 yılında 26 milyona iken sadece 5 yıl sonra 1999 yılında bu sayı 500 milyona yükselmiştir (Demirkol 2007: 1)

Bilgi, işletmeler açısından en önemli varlıktır. İşletmelerin sahip oldukları bu temel varlığı, farkına varıp yönetebilmeleri için öncelikle onu tanımlamaları ve ölçmeleri gereklidir. Bilginin yönetilebilirliği düşüncesi, özellikle öğrenen örgütler, bilgi temelli işletmeler, maddi olmayan varlıkları ve entellektüel sermaye misyonları ile ilgilidir (Önce, 1999: 1)

Bilgi ekonomisi geleneksel ekonomiden çok daha farklıdır. Çünkü bilgi ekonomisi işletmelerin bilgiyi üretmelerini, örgüt içinde paylaşmalarını, yaratıcı bir biçimde kullanmalarını ve geliştirmelerini; kısaca bilgi odaklı bir yapıyı zorunlu kılmaktadır. Bilgi ekonomisinin en temel özelliği de bu aşamada ortaya çıkmaktadır. Geleneksel ekonomide tüm kaynaklar kullanıldığında azalır ya da biterken, buna karşın, yeni ekonominin temel üretim kaynağı olan bilgi, paylaşıldıkça ve kullanıldıkça büyür (Barutçugil, 2002: 28).

Yeni ekonomik yapı ve bilişim teknolojilerinin kullanımı, firmaların yapılarını ve organizasyon grafikleri, istihdam profillerini, müşteri ilişkilerini, pazarlama stratejilerini büyük ölçüde değiştirmektedir. Yeni bilginin elde edilmesi, kullanılması ve yayılmasının kolaylaştırılması, işletmelerin çalışma yöntemlerinde önemli değişimlere yol açmıştır.

Yeni ekonominin temel kavramları dijitalleşme, AR-GE, küreselleşme ve köklü değişimdir. Bu dinamiklerin esas kaynağı bilimsel araştırmalarla beslenen teknolojiye gelişmektedir. Bu hepsi birbiriyle bağlantılı ve döndürücü gelişmeler yeni ekonominin üretim, pazarlama, teknoloji ve finans düzenini şekillendirmektedir (Şamiloğlu, 2002: 3).

1.1.3. Eski ve Yeni Ekonomi Gelenekleri

Tablo 1.1’de eski ve yeni ekonomi gelenekleri karşılaştırılmaktadır.

Tablo 1.1. Eski ve Yeni Ekonomi Gelenekleri

Eski Ekonomi	Yeni Ekonomi
Beceri	Yaşam boyu öğrenme
Endüstriyel mücadele	Takımlar
Sabit getiriler	Artan getiriler
Değer kıttır	Değer boldur
Fiyatlar yükselmekte	Fiyatlar düşmekte
Tekeller	Rekabet
Fabrika-atölyeler	Zekâ
Standardizasyon	Müşteri tercihi
Para etme	Yatırım
Yenilik çoğalması	Yıkıcı yenilik
Güvenirlilik	Tolerans
Hiyerarşi	Dağıtma
Ücretler	Hisse seçenekleri

Kaynak: (Şamiloğlu, 2002: 3)

Yeni ekonomi bir yandan, 90’lı yıllardaki ABD deneyimini ve bu deneyimin enformasyon ve iletişim teknolojileriyle bağlantısını vurgularken, diğer yandan küresel rekabet ve hızlı teknolojik gelişmelerle birlikte artık ekonominin kuralları, ilkeleri ve kurumlarıyla bir değişim ve dönüşüm sürecine girdiğini ima etmektedir. Yeni ekonomide bir işletmenin değeri, gelirleri, P/D oranları veya piyasa payı gibi ölçütlerle değil entelektüel sermaye, örgüt kültürü, müşteri sadakati ve marka gibi unsurlarla anlaşılmaktadır. Bu mevzuda son yirmi yılda, ABD şirketlerinin piyasa değerleri ile defter değerleri arasındaki farklılık benzeri görülmemiş biçimde piyasa değeri lehine artmıştır. 2000 yılının ikinci çeyreğinde Microsoft’un piyasa değeri 600 milyar USD’nin üzerindeydi, fakat defter kayıtlarına göre varlıklar toplamı 45 milyar USA,

döner varlıkları ise 22 milyar USA civarında idi. Bu nedenle Microsoft yeni ekonominin güzel bir örneğidir (Şamiloğlu, 2002: 4).

İş hayatının ve ekonominin kurallarını değiştiren ve bilgi ekonomisini yaratan gelişmelerin arkasında birbiriyle bağlantılı üç itici güç bulunmaktadır: Küreselleşme, Enformasyon/Bilgi Teknolojileri ve Hisse Değeri (Eroğlu, 2005: 25).

Küreselleşme ile dünya ekonomisi bir bütün haline gelmeye başlamıştır ve bu süreç hızla sürmektedir. Kaynaklar, dünyanın her yerinden alınabilmekte, ürünler ise her yerde satılabilmektedir. Kapalı ekonomiler, daha serbest ticarete, daha az müdahaleci politikalara ve pazar kurallarının serbest işleyişine geçmektedir (Ertoğlu, 2005: 26).

Enformasyon/ Bilgi Teknolojileri, insanlığı tamamen kuşatmıştır. Bilgisayarlar, telefon, faks, modemler, internet, cep telefonlar yanı başımızdadır ve herkes ulaşabilmektedir. Bilgi teknolojilerinde yaşanan bu gelişmeler bilginin toplanması, işlenmesi ve dağıtılmasında tüm üretim biçimlerini ve buna ek olarak günlük yaşantımız sürdürme tarzlarımızı değiştirecek bir ortam yaratmıştır (Eroğlu, 2005: 27). Hisse değeri ise, şirketin gelecekteki başarısını yansıtmakta ve yatırımcıların yatırım kararı verirken temel kriteri olmaktadır. Burada özetlenen bu üç gelişmenin bilgi ekonomisini icat eden temel güçler olduğunu söyleyebiliriz.

1.1.4. Bilgi Toplumuna Geçiş, Süreci ve Nedenleri

Yönetim biliminin tanınan isimlerinden Peter F. Drucker, bilgi ekonomisine geçiş sürecinin neden olduğu gelişmeleri şu şekilde sıralamıştır:

- Bilginin üretilmesine, erişilmesine ve kullanılmasına katılım yaygınlaşmıştır.
- Son 25 yıla kadar mal hareketleri hızlı bir şekilde gerçekleşirken, günümüzde para hareketlerinin hızı mal hareketinden çok daha hızlıdır.
- Eğitimin önemi iyice artmıştır ve bu güç işletmenin varlıkları arasında bir değer olarak belirtilmeye başlanmıştır.
- Bilgi toplumunun dinamiklerinden yararlanan işletmeler, üretim ve cirolarını 2-3 kat artırırken, iş gören sayısında %25' lere varan bir azalma söz konusu olmuştur.

- Birçok gelişmiş ülke, 25 yıl önce üretilen bir ürün için harcanan çabanın aynısını, ham maddenin ve işçiliğin ise çok daha azını kullanarak, üretim miktarın 2,5 kat çoğaltmayı başarmışlardır (Önce,1999: 9).

1.1.5. Bilginin Değere Dönüşümü: Bilgi Yönetimi

İşletmelerin rekabet üstünlüğü sağlayabilmeleri, bunu muhafaza edebilmeleri ve bunu bağlı olarak varlıklarını sürdürebilmeleri için bilgiyi yaratan, elde edilmesini sağlayan, ileten, uygulayan ve yararlı hale getiren süreçleri izlemeleri şarttır. Bilgi, hayatta kalmanın en önemli varlığıdır (Önce 1999: 1).

Yirminci yüzyılın sonlarına doğru ortaya çıkan bilgi ekonomisine geçiş süreciyle beraber bilgi, yetenek, ilişkiler gibi soyut değerlerin ölçülmesine ve yönetimine ilgi artmıştır. İşletmelerin rekabet avantajı sağlayan ve rahatça taklit edilemeyen değerler oluşturmaya çalışması teknolojik gelişmelerle desteklenince bilgi de bir üretim faktörü haline gelmiş ve işletmelerin faaliyetlerini sürdürebilmesi açısından ölçülmesi ve yönetilmesinin önemi artmıştır. Bu anlamda, doğru yönetildiği ve geliştirildiği sürece bilgi, işletmeler açısından en önemli rekabet faktörü olarak karşımıza çıkmaktadır. Bilgiyi kavramsal olarak incelemek gerekirse veri ve enformasyon kavramlarına da değinmek gerekir. Bilgi, veri ve enformasyonla yakından ilişkilidir ama veri veya enformasyon değildir. Veri, amaçlara bağlı olarak işlemlerin işlenmemiş bir biçimde kaydedilmesidir. Veri, yorumlanmamış gözlemler ve işlenmemiş gerçekler olarak tanımlanabilir. Enformasyon ise düzenlenmiş veridir. Anlamlıdır ve somut bir amaç için biçimlenmiştir (Barutçugil, 2002: 57).

Enformasyon, olayları yorumlamak için bir bakış açısı kazandırır ve bilgi oluşturmak için gerekli bir öğedir. Veri ve enformasyon bilgiyi oluşturan en önemli iki faktördür. Veri olmadan enformasyona ulaşmak, enformasyon olmadan da bilgi elde etmek zordur (Abdullah, Selamat, Sahibudin, Alias, 2005: 39).

Bilgi, en sade anlamda insanların anladığı, gerçek olduğunu düşündüğü, emin olduğu ve hakkında kâfi derecede delil olan şeydir. Bilginin bileşenleri deneyim, değerler, inançlar, sezgi ve yargıdır (Arıkboğa, 2003: 44).

Bilgi, tecrübe veya çalışma yoluyla kazanılmış anlayıştır. Aynı zamanda gerçeklerin birikimi veya kuraldır. Bilgi; değerlere, inançlara ve güvene bağlıdır ve başarılı tecrübelerle gelişir (Güçlü ve Sotirofski, 2006: 353).

Kısacası bilgi, veri ve enformasyonun insanların düşünceleriyle, inançlarıyla, sezgileriyle ve deneyimleriyle bütünleşmiş biçimi şeklinde söylenebilir.

Önemli olan bilgiye sahip olmak değil, onun nasıl kullanıldığıdır. Bu anlamda bilginin işletme amaçları doğrultusunda kullanılması çok önemlidir. Artık bilgiyi verimli şekilde kullanmak ve doğru yönetmek işletmeler açısından bir gereklilik haline gelmektedir. Bilgi yönetimini tek bir faaliyet olarak değil bir süreç olarak ele almak gerekir. Bu süreç; bilginin üretilmesini, geliştirilmesini, korunmasını, kullanılmasını ve paylaşımını içine alır (Güçlü ve Sotirofski, 2006: 355- 356).

1.2. ENTELLEKTÜEL SERMAYE

1.2.1. Entellektüel Sermaye Kavramı

Entellektüel sermayeni tanımak için önce “entellektüel” ve “sermaye” kavramlarının tanımak entellektüel sermayenin incelemesini kolaylaştırır. Seyidoğlu’na göre “Entellektüel” kelimesi, kaynağı Batı dillerine dayanan ve bilim, sanat ve kültür dallarında yüksek derecede eğitim görmüş kimse ya da aydın kesimini ifade etmede kullanılan bir kavramdır (Seyidoğlu, 1992:230). “Sermaye” kelimesi ise, bakış açısına göre değişiklik arz etmektedir. Muhasebe açısından sermaye, işletmenin sahip olduğu her türlü iktisadi kıymetlerin kaynağı olarak ifade edilirken işletme bilimi açısından sermaye ise, işletmenin amaçlarına ve üretim çabalarına uygun olarak sahip olduğu bütün maddi ve maddi olmayan varlıkların toplamı şeklinde tanımlanmaktadır (Yazıcı, 2001: 176).

İlk çalışmalar, entellektüel sermaye konusunda John Kenneth Galbraith tarafından 1960’lı yılların sonunda yapılmıştır. Entellektüel sermaye kavramı konusundaki diğer önemli bir yıl ise 1975’tir. 1975 yılında Michael Kalecki, ekonomist Galbraith’e atıf yaptığı yazıda entellektüel sermaye olgusundan söz etmiştir. Organizasyonel manada ise entellektüel sermaye terimini ilk olarak 1991 Haziranı’nda Fortune dergisindeki yazısında Thomas A. Stewart kullanmıştır (Şamiloğlu 2002: 68).

Geleneksel muhasebe anlayışına göre entellektüel sermayenin karşılığı şerefiye olarak görünür. Ancak, entellektüel sermaye sadece defter değeri ile piyasa değeri arasındaki fark değildir. Entellektüel sermaye görünmeyen değerlerden oluşmaktadır (Şamiloğlu 2002: 65).

Maddi olmayan duran varlıklar, özellikle bilgi ekonomisinin temel konusu haline gelmiştir. Bu varlıkları şirketlerin bilanço ve gelir tablolarında görmek mümkün değildir. Ekonominin küreselleşmesi ile, üretimde ayırt edici faktör olarak, şirkete ait özel bilgilerin değeri artmıştır ve bu değişim iletişimin ağlarının ucuz bir şekilde elde edilmesini sağlamamıştır. Bu bağlamda, şirketlere asıl rekabet avantajı sağlayan, müşteri için değer icat eden, rakiplerin sahip olmadığı, taklit edilmeyen alternatif olmayan entellektüel sermayedir (Çetin 2005: 360).

Bir işletmeyi satın aldığınızda gerçekte neyi satın almış olursunuz? Maddi duran varlıklarını mı; müşterilerini mi; çalışma saatlerini mi; bazı değerli fikirlerini vb. mi? Bu soruya kolayca cevap verilemeyecektir. Zira o işletmeyi satın alma ve defter değerinin üzerinde bir fiyat ödeme nedenlerinin çoğu finansal göstergelerle ifade edilmeyecektir. Bu sebeple işletme ile ilgili taraflar yalnızca görünen kısma değil, görünmeyen kısma da bakmak zorundadırlar. Üstelik görünmeyen varlıkların görünen varlıklarla oranı günümüzde giderek büyük bir hızla artmakta. Bu da işletmelerin defter değeri ile piyasa değeri arasındaki farkın açılmasına neden olmaktadır. Defter değeri ile piyasa değeri arasındaki fark entellektüel sermaye olarak tanımlanmaktadır. Daha ayrıntılı olarak ise işletmenin işlevlerini sürdürebilmesine imkân sağlayan maddi olmayan varlıkların bütünü işletmenin entellektüel sermayesi olarak tanımlanmaktadır (Önce 1999: 1–2).

Geleneksel olarak işletmeler fiziksel yatırımlara daha çok önem vermişlerdir. Ancak son zamanlarda işletmeler için, 21. yüzyılda onları başarıya götürecektir önemli unsurlardan biri olarak kabul edilen soyut varlıklara yatırım öne çıkmaktadır. Her geçen yıl yüzyılın son yıllarına kadar Amerika'da işletme yatırımlarının % 70'i somut ürünlere, % 30'u soyut ürünlere yapılırken 1990'larda bu oranın tersine döndüğünü söylemek mümkündür. Yine Amerika'da Microsoft gibi işletmelerin pazar değerlerinin % 90'ını soyut varlıklar oluşturmaktadır. Entellektüel varlıklar da diyebileceğimiz bu soyut varlıkların pazar değeri Microsoft'ta 1996 yılında fiziksel değerlerinin

toplamından 11,2 kat, 2000'nin ikinci yarısındaki pazar değeri ise 13,3 kat daha fazladır. Entellektüel sermaye hakkında, bilgi toplumunda işletmelere rekabet avantajı sağlayacak tek ve eşsiz faktördür diyenler olduğu gibi modern iş hayatında entellektüel varlıklarını yönetemeyen işletmeler ölmeye mahkûmdur diyenler de olmuştur (Görmüş, 2009: 59).

Maddi olmayan değerlerin bir şirkete sağlayabileceği faydalara baktığımızda:

- Mevcut müşterilerin sadakatini korumayı ve etkin ve verimli hizmet götürebilecek yeni müşteri kitleleri ve yeni pazarlar bulmayı sağlayacak müşteri ilişkilerinin geliştirilmesi,
- Hedef müşteri kitleleri tarafından talep edilen yeni ürün ve hizmetlerin geliştirilmesi,
- Yüksek kaliteli ürün ve hizmetlerin düşük maliyetlerle ve kısa teslim süreli ile üretilmesi,
- Bilgi teknolojisi veri tabanlarının ve sistemlerinin yaygınlaştırılması.

1.2.2. Entellektüel Sermayenin Tanımı

Entellektüel sermaye teriminin orijini, bir işletmedeki yasal olarak korunmuş bilgi paketi olarak entellektüel mülkiyettir. Ancak hala entellektüel sermayenin genel kabul görmüş kesin bir tanımı yoktur ve sık sık Mülkiyet, Entellektüel Varlıklar, Maddi Olmayan Varlıklar, Bilgi Varlıkları terimleri ile aynı anlamda kullanılmaktadır. Aslında bu terimler birbirlerinden farklılaştırılabilirler de her biri diğeri ile karşılıklı ilişki içindedir. Entellektüel sermaye, maddi olmayan varlıklardan daha kapsamlıdır. Entellektüel sermaye, bilginin işletme için bir değere dönüştürülmesinin ortaya çıkardığı her ürün ise entellektüel varlık veya bilgi varlığı olarak isimlendirilir. Entellektüel sermaye, bilânçoda görünmeyen varlıkları kapsar. Ölçülmeyeni ölçer. Kişiler, fikirler ve bilgi arasındaki ilişkileri koymak için yapılan bir incelemedir. Bu sebeple entellektüel sermaye tek bir şey ya da tek bir hedef değil, ilişkilere yönelik bir konudur (Önce, 1999: 14).

Çeşitli yazarlar entellektüel sermayeyi farklı biçimlerde tanımlamışlardır:

- Stewart: 1997 yılında yayınlanan “Entellektüel Sermaye: Örgütlerin Yeni Zenginliği” adlı kitabında entellektüel sermayeyi, “elde edilmiş kullanılmış bilgi” olarak açıklamaktadır. Bunun örgütün süreçleri, teknolojileri, patentleri, iş görenlerinin becerileri, müşteriler, tedarikçiler ve diğer ilişkili taraflar hakkındaki bilgileri kapsadığını belirtmektedir (Ertuğrul, 2002: 3).

Entellektüel sermayeyi, Stewart’da “Brain Power” isimli makalesinde ise işletmeye rekabet üstünlüğü sağlayacak, çalışanların bildiği her şeydir.’ diye tanımlamaktadır (Yelkikalan, Aydın 2003: 8).

Stewart’ın diğer bir entellektüel sermaye tanımı ise şöyledir; entellektüel sermaye, zenginlik yaratmak üzere kullanıma sokulabilecek olan entellektüel malzemedir; yani enformasyon, entellektüel mülkiyet ve deneyimdir (Arıkboğa 2000: 74).

- Edvinsson: İlk profesyonel entellektüel sermaye yöneticisi olarak bilinen, konunun bir başka öncü ismi Leif Edvinsson’a göre ise entellektüel sermaye, değere dönüştürülebilir bilgidir. Edvinsson, işletmelerin insan sermayesi ve örgütsel sermaye olmak üzere iki başlıca görünmeyen varlığı olduğunu ve entellektüel sermayenin bunların toplamını ifade ettiğini belirtmektedir (Ertuğrul, 2000: 3).

- Grafström ve Edvinsson: Entellektüel sermaye, insan perspektifinden geleceğin değerlerini yaratmada yardımcı olabilecek, kazanılmış anlayışların toplamıyla birlikte ilişkileri de kapsayan bir kavramdır (Arıkboğa, 2003,74).

- Brooking: Entellektüel sermaye, işletmenin faaliyetini sürdürülebilmesini sağlayan maddi olmayan varlıklarının toplamıdır (Ertuğrul, 2000: 3).

- Drucker: Entellektüel sermaye, pazar içerisinde işletmeye rekabet avantajı yaratarak, işletmeye değer kazandıran bir kaynaktır (Yelkikalan, Aydın, 2003: 2)

- Klein ve Prusak: Entellektüel sermaye, daha yüksek değerlere sahip varlıkları yaratmada onları şekillendirecek, ele geçirecek ve hareketlendirecek entellektüel materyaldir (Arıkboğa, 2003: 74).

- Guthrie: Entellektüel sermaye, işletmenin gayri maddi varlıklarının değeridir (Uzay, Savaş 2003:165).

- McDonald: Entellektüel sermaye, bir işletmede bulunan farklılaştırıcı avantaj yaratmada kullanılabilir, işletme çalışanları tarafından bilinen ve rekabet avantajı yaratabilecek bilgilerdir (Arıkboğa, 2003: 74-73).

Entellektüel sermaye ile ilgili çalışmaların kuramsal olarak ulaştığı sonuçlar aşağıda özetlenebilir:

- Entellektüel sermaye, işletme bilançosundan tam olarak elde edilemeyen görünmeyen varlıkların toplamıdır.
- Entellektüel sermaye, işletmelerin rekabet üstünlüğünün kalıcılığının sağlanmasının temel kaynağıdır.
- İşletmenin entellektüel sermayenin yönetimi önemli bir yönetsel sorumluluktur.
- Entellektüel sermayedeki artış ve azalış entellektüel performans olarak adlandırılabilir ve ölçülebilir ve görünür hale getirilebilir.
- Entellektüel sermayeyi ölçmek ve görünür hale getirmek için sistematik bir yaklaşım, işletmenin türüne, büyüklüğüne, yapısına, sahiplerine ve coğrafi yerleşimine bağlı olmaksızın artan bir şekilde değerli hale gelmektedir (ÖNCE 1999: 15).

1.2.3. Entellektüel Sermaye İle İlgili Diğer Tanımlar

- Entellektüel sermaye, kare dönüştürülen bilgidir ve bu bilgi işletmelerin fikirlerinin, yeniliklerinin, teknolojilerinin ve yaratıcılıklarının bir bütünü şeklinde tanımlanabilir (Yelkikalan, Aydın 2003: 3).
- Entellektüel sermaye, bilginin, insan sermayesi ve yapısal sermayeyle çarpımıdır. (İşevi ve Çelme 2005: 262)
- Entellektüel sermaye, bir işletmenin muhasebe kayıtlarındaki defter değeri ile yatırımcılar tarafından değerlendirilen piyasa değeri arasındaki farktır.
- Entellektüel sermaye, bir işletmenin defter değeriyle, o işletmeye piyasada ödenmeye hazır değer arasındaki fark olarak tanımlanabilir (Yelkikalan, Aydın; 2005: 2).
- Entellektüel sermaye, bugün ve gelecekte, örgütün kâr yaratma yeteneğini güçlendiren soyut varlıkların toplamıdır (Uzay ve Savaş 2003: 165).
- Entellektüel sermaye, işletme için değeri olan herhangi bir bilgidir (Kin ney 1999: 1-2).
- Entellektüel sermaye, işletmenin piyasa değeri ve maddi varlıkları yenileme değeri arasındaki olumlu farktır (Yelkikalan, Aydın; 2005: 2)

1.2.4. Entellektüel Sermaye Çalışmalarına İlişkin Önemli Gelişmeler

Tablo 1.2. Entellektüel Sermaye Çalışmalarına İlişkin Önemli Gelişmeler Yer Almaktadır

TARİH	SÜREÇ
1980'lerin başı	Maddi olmayan varlıklar düşüncesi (genellikle ticari itibar olarak Düşünülmüyordu)
1980'lerin ortası	Bilgi çağının ortaya çıkışı işletmelerin pazar değeri ile bilanço değeri arasındaki farka dikkat çekmeleri
1980'lerin sonu	Bazı danışmanların entellektüel sermayeyi ifade etmek için yapı oluşturmaları ve ölçüm metotları tanımlamaları (Sveiby, 1988)
1990'ların başı	Girişimler sonucunda entellektüel sermayenin sistematik ölçülmesine ve raporlanmasına ilişkin çalışmalar başlamıştır (Celemi ve Skandia, 1995) 1900 yılında Leif Edvinson, Skandia'da entellektüel sermayeden sorumlu idareci olarak çalışmaya başladı. İlk defa bir yönetici bu konuda idareci olarak resmi bir göreve başlamıştı. İşletmenin geleceği ile ilgili kararlarda etkili olabiliyordu. Kaplan ve Norton, Denge Skor Kartı modelini ortaya koydular (1992). Skor kartı, "ölçmek istediğiniz şeyi elde etmek istediğinizdir" kavramı çerçevesinde gelişme gösterdi.
1990'ların ortası	Nonoka ve Takeuchi (1995) "Bilgi Yaratan şirket" adlı etkili çalışmalarını sundular. Her ne kadar çalışma bilgi konusunda yapımlı bir çalışma ise de bilgi ve entellektüel sermaye arasındaki ayrımı orta koymuştu. Buna rağmen entellektüel sermaye konusu ikinci plandaşdı. Celemi'nin Tango adlı simülasyon aracı ortaya çıktı. Bu araç ilk defa işletmelere, maddi olmayan varlıklar konusunda yöneticilere eğitim imkânı sağlamaktaydı. 1994'de Skandia şirketinin entellektüel sermaye stokunu açıklayan yıllık raporu yayımlandı. Entellektüel sermayeyi görünür yapma, işletmeler tarafından ilgiyle karşılandı. Celemi şirketi 1995 yılında "bilgi denetimi" aracını kullanarak işletmenin entellektüel sermayesini değerlendirmeye başladı. Entellektüel sermaye öncüleri konu hakkında en iyi satan kitaplarını piyasaya çıkarttılar (Kaplan ve Norton, 1996, Edvinsson ve Malone, 1997, Sveiby, 1997). Özellikle Edvinsson ve Malone'nun çalışmaları entellektüel sermayenin nasıl ölçüleceği ve süreçleriyle ilgiliydi.
1990'ların sonu	Entellektüel sermaye konusu incelemesi, akademik konferanslar, çalışma sayfaları ve yayınlarla popüler bir konu oldu. Entellektüel sermaye konusunda bir çok proje çalışması başladı (Örneğin MERITUM Projesi, Danimarka Rehberi) 1999 yılında OECD Amsterdam'da entellektüel sermaye konulu bir sempozyum düzenledi.
2000'lerin başı	Entellektüel sermayenin önemi küresel çapta anlaşılmaya başlanmıştır. Dünyanın birçok farklı bölgesinde entellektüel sermayenin ölçülmesine, raporlanmasına ve yönetilmesine ilişkin birçok araştırma ve çalışma yapılmaya devam edilmektedir.

(Kaynak: Petty ve Guthrie, 2000: 119)

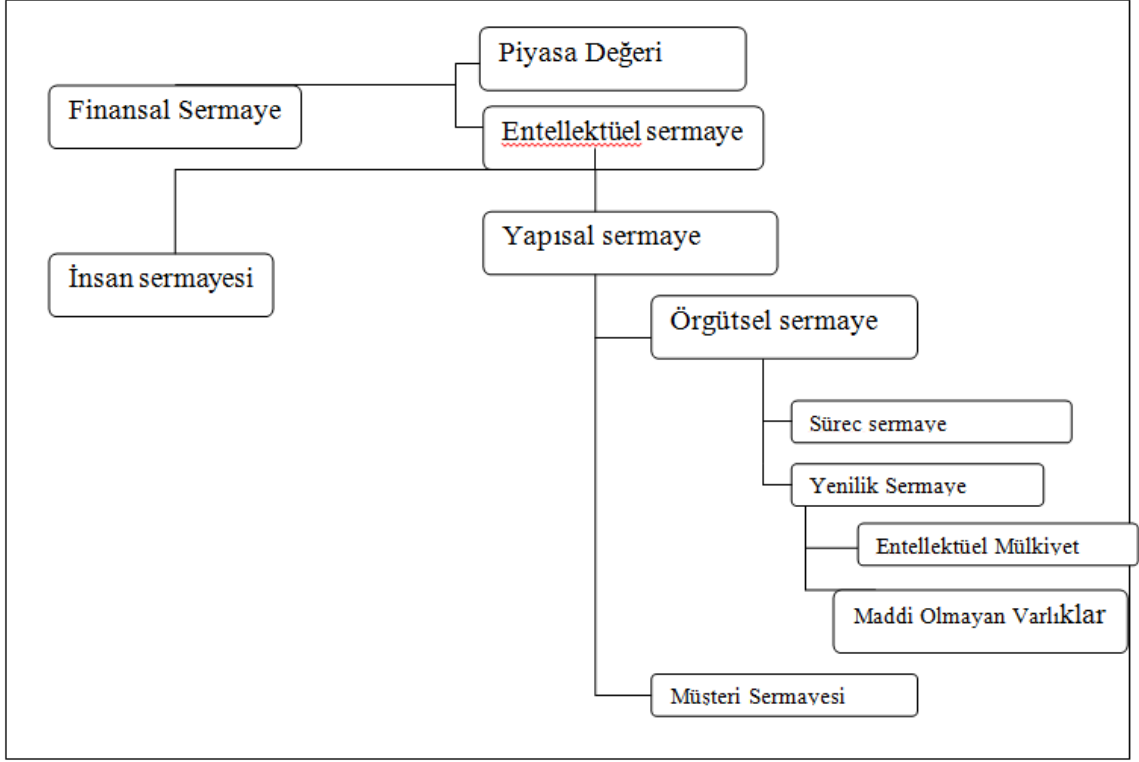
1.3. ENTELLEKTÜEL SERMAYENİN UNSURLARI

Entellektüel sermayenin ölçülebilmesi ve dolayısıyla yönetilebilmesi için öncelikle onu oluşturan unsurları belirlenmesi gereklidir. Çünkü entellektüel sermaye unsurlarının bazıları Bilgisayar sistemleri veya manüel prosedürlerle sağlanabilir ve çeşitli şekillerde yapay zekâların kullanması ile daha sonradan da taklit edilebilirler. İşletmedeki entellektüel sermaye unsurlarının çoğu, iş görenlerce sahip olunan deneyim bilgi ve örgüt kültürünün paylaşımından doğar. Ancak entellektüel sermayenin unsurlarının belirlenmesinde de henüz tam bir kesinleşen tanım yoktur. Yazarlar, kendi entellektüel sermaye tanımlarına ve bakış açılarına göre farklı unsurlar tanımlamışlardır. Ancak bunlar birbirinden tamamen farklı sınıflandırmalar olmayıp birbirini tamamlayıcı şekildedir. Örneğin, entellektüel sermaye konusundaki çalışmaların öncüleri olarak kabul edilebilecek olan Brooking ve Edvinsson Malone'un görüşleri de aynı olmamakla birlikte birbirini tamamlamaktadır. Görüşlerindeki farklılığın nedeni bakış açılarındaki farklılıktır (Önce 1999: 17).

Entellektüel sermayeyi meydana getiren faktörlerle, insan sermayesi, yapısal sermaye, ilişki sermayesi, müşteri sermayesi, rekabetçi sermaye, sosyal sermaye, tedarik kaynağı sermayesi, topluluk sermayesi, mevzuat sermayesi ve anlaşma sermayesi gibi çok farklı şekillerde ele alınabilmektedir. Bu çeşitliliğin temel nedeni, entellektüel sermayenin tanımlanmasında olduğu gibi, sınıflandırmayı yapan bireylerin bakış açılarının ve yönelimlerinin farklılıklar göstermesidir. Entellektüel sermayenin unsurlarının belirlenmesinde teorisyenler, Brooking, Edvinsson – Malone, Mc. Elroy, Petrash, Saint – Onge'nin çalışmaları öne çıkmaktadır. Bu teorisyenlerin yaptıkları çalışmalar, birbirlerinden çok farklı olmayıp, sadece birbirlerini tamamlayıcı şekildedirler. Bunlar, aşağıdaki gibi açıklanmıştır.

1.3.1. Edvinsson ve Malone'a Göre Entellektüel Sermayenin Unsurları

Edvinsson ve malone 'un amacı ise örgütteki entellektüel sermayenin önemini, onun kilit özellikleri, ölçekleri, ölçümleri ve yönetim yaklaşımını içerecek şekilde açıklamaktadır. Entellektüel sermaye yönetimini, işletmenin refah yaratama ve değerini korumada yaşamsal önemi olan adam görürler.

Tablo 1.3. Edvinsson ve Malne'a göre Entellektüel Sermayenin Unsurları

Kaynak : (Demirkol, 2007: 62)

1.3.2. Brooking'e Göre Entellektüel Sermayenin Unsurları

Brooking entellektüel sermayenin unsurlarını denetim bakış açısıyla belirlemiş ve entellektüel sermayenin tanımlanması, belgelendirmesi ve ölçülmesi süreçlerini vurgulamıştır. Brooking'e göre bir işletmenin entellektüel sermayesi dört gruba ayrılabilir. Bunlar piyasa ilişkin varlıklar, insan merkezi varlıklar, entellektüel mülkiyete ait varlıklar ve altyapı varlıklarıdır. Şekilde bu unsurlar özetlemektedir (Önce 1999: 17).

Tablo 1.4. Brooking'e Göre Entellektüel Serayenin Unsurları

İŞLETME HEDEFLERİ ENTELLEKTÜEL SERMAYE			
PİYASAYA İLİŞKİN VARLIKLAR	İNSAN MERKEZİ VARLIKLAR	ENTELLEKTÜEL MÜLKİYETE İLİŞKİN VARLIKLAR	ALTYAPI VARLIKLAR
Marklalar, müşteri, müşteri bağlılığı, sipariş tekrarları, dağıtım kanalları, lisans, franchising gibi çeşitli sözleşme ve anlaşmalar.	Kolektif, uzmanlık, problem çözme yeteneği ve yaratıcılık, girişimcilik, yönetmel, yetenekler.	Know how, Ticari sırları, telif, patenler ve değişik dizayn hakları.	Yönetim felsefesi, örgüt kültürü, üretim yöntemleri ve süreçleri, piyasa bilgilerine ait veri tabanları, iletişim sistemleri (e-post, tele- konferans), risk belirleme metodolojisi.

Piyasa ilişkin varlıklar: bir işletmenin maddi olmayan varlıkları sonucu sahip olduğu rekabet gücü potansiyelidir. Bunlar muhtelif markalar, müşteri potansiyelini, müşteri bağlılığını, sipariş yinelenmelerini, dağıtım kanallarını, lisans ve franchise gibi çeşitli sözleşme ve anlaşmaları içine alır.

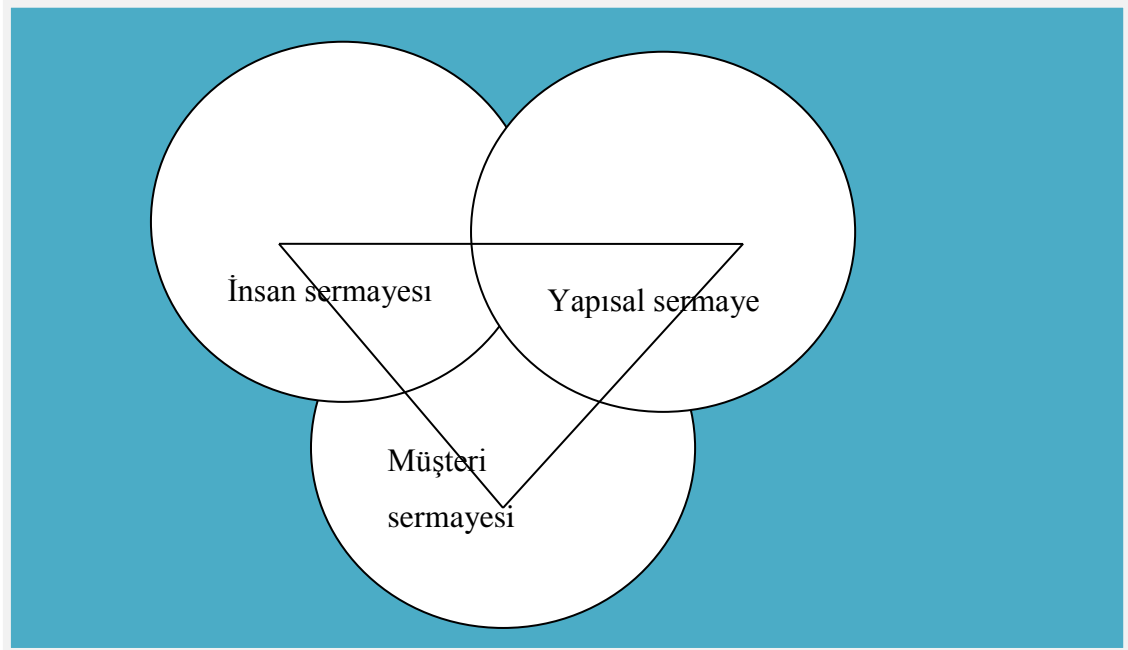
İnsan merkezli varlıklar: İşletmenin iş görenlerine sahip olunan kolektif uzmanlığı, yaratıcılığı ve problem çözme kapasitelerini, girişimcilik ve yönetmel yetenekleri içine alır.

Entellektüel mülkiyeti ilişkin varlıklar: patent, know how. Ticari sırlar. Telif hakları ve çeşitli dizayn haklarını kapsar.

Altyapı varlıkları: işletmenin işlevlerini yerine getirebilmesi için gerekli olan teknolojileri, metodları ve süreçleri kapsar. Örneğin örgüt kültürü, piyasa bilgilerine ait veri tabanları, e-posta, tele-konferans gibi iletişim sistemleri, risk belirleme metodları vb.

1.3.3. Değer Platformun'a Göre Entellektüel Sermayenin Unsurları

Edvinsson (Skandia), Onge (The Mutual Group) ve Petrash (Dow Chemical) tarafından entellektüel sermaye yönetimi için bir model geliştirilmiş ve Değer Platformu olarak adlandırılmıştır. Bu model, üç ana türdeki entellektüel sermaye arasındaki karşılıklı ilişkiyi tasvir etmektedir. Değer platformunun amacı, entellektüel varlıkların kesişerek oluşturduğu değer alanını maksimize etmek için varlıklar arasındaki ilişkileri çoğaltmaktır. Modele göre entellektüel sermaye, insan sermayesi, yapısal sermaye ve müşteri sermayesi olmak üzere üç ana unsurdan meydana gelmektedir. Bu üç ögenin uyum içinde işleyişi, kurum içinde yaratıcılığı, yeniliğe açık olmayı, işbirliğini ve geri bildirimini geliştirir. Bu gerçeği fark eden öncü yöneticiler, entellektüel sermaye yönetiminin performans üzerindeki olumlu etkilerini görebilmektedirler. Şekil'de entellektüel sermayenin unsurlarının değer ile karşılıklı ilişkileri gösterilmiştir (Demirkol 2007: 64)

Tablo 1.5. Değere Platformu'na Göre Entellektüel Sermayenin Unsurları

1.3.3.1. İnsan Sermayesi

İngiltere'nin en önemli iş felsefecisi Charles Handy insan sermayesi için şunları söylüyor:

Yeni zenginlik kaynağının zekâ olduğunu anlamalıyız. Para ya hammadde ya da teknoloji değil; insanların beyinleri ve becerileri. Şirketlerin yönetim kurulu başkanları yıllardır, en önemli aktiflerinin çalışanları olduğunu söylüyorlar. Bunun kesinlikle doğru olduğu gerçeğine uyanmalarının zamanı geldi, çünkü geleceğe dair tüm umutlar, o çalışanların beyinlerinde saklı (Akyüz 2012: 148)

Stewart, insan sermayesini, çalışanların problem çözme yeteneği, girişimcilik ve liderlik yetenekleri, sahip oldukları bilgi birikimi olarak tanımlamaktadır. Stewart'a göre insan sermayesinin amacı, yeni ürünler, yeni hizmetler veya iş süreçlerinde ilerlemeler şeklinde ortaya çıkan yeniliklerdir (Yelkikalan, Aydın 2003: 8).

İnsan sermayesi, çalışanların sahip olduğu bilgi, beceri ve davranışlarının toplamı, her bireyin sahip olduğu ve geliştirdiği bilgidir. İşletmelerin çalışanlarının sahip oldukları bilgi, yetenek ve becerilerden yararlanabilmesi ve bunu işletme varlıklarına dahil edebilmeleri için insan sermayesinin örgütsel sermaye çatısı altında toplanabilmesi

gereklidir. Çalışanlara ait bilgi, örgütsel değer yaratmak için kullanıldığında veya paylaşıldığında katma değer yaratan bir unsur olarak örgütün entellektüel sermayesine dâhil olur (Yelkikalan, Aydın; 2003: 3–4)

İnsan sermayesi bir ağaç gibi sembolize edebileceğimiz entellektüel sermayenin temelidir. Diğer iki unsur olan örgütsel sermaye ve ilişki sermayesinin çekirdeği hükmündedir. Türkiye’ye bakıldığında 2002 yılında T.Bozbura tarafından entellektüel sermaye, unsurları bazında ölçülmüştür. Hipotezde insan sermayesi ile ilişkili firmanın pazar / defter değeri oranı arasında pozitif yönlü bir ilişki bulunduğu savunulmuş ve test edilmiştir. Bozbura insan sermayesinin ölçümü için onu oluşturan unsurları şöyle sıralamıştır:

- 1) - Bireyin genetik mirası.
- 2) - Bireyin eğitimi.
- 3) - Bireyin deneyimi.
- 4) - Bireyin hayat ve işi ile ilgili yetkinlikleri (Bozbura, 2003: 29)

İstanbul Ticaret ve İstanbul Sanayi odalarına bağlı en büyük 1000 şirket içerisinde 71 firma üzerinde anket çalışması uygulanmıştır. Yapılan çalışmanın sonucunda Türkiye’de faaliyet gösteren işletmelerin insan sermayeleri ile işletmenin pazar/defter değeri oranı arasında pozitif bir ilişkinin olduğu bilimsel olarak ispatlanmıştır (Bozbura, 2003: 73)

İnsan sermayesi, müşterilerin ihtiyaçlarını karşılayacak çözümler üretebilme kabiliyeti, çalışanların yetenekleri ve fikir yapılarıdır (Arıkboğa 2003: 84-85).

Teknolojideki ilerlemeler ne kadar hızlı olursa olsun ve kas gücüne olan gereksinim ne kadar azalır azalsın buna karşın eğitilmiş, işletme ile özdeşleşebilen ve öğrenebilen öğrendiklerini sistemli bir şekilde paylaşabilen insan gücüne ihtiyaç artmaktadır. Özellikle 1980 sonrası işletme yönetimine ilişkin çalışmalarda; insan kaynakları ve ona ilişkin yeni yaklaşımlar ağırlıklı olmaya başlamıştır (Arıkboğa, 2003: 82)

Bontis işletmeler açısından insan sermayesini, “çalışanların bilgilerini kullanarak en iyi çözümleri yaratmada işletmenin kollektif yeteneğidir.” İnsan sermayesi yeniliklerin kaynağı olduğu için son derece önemlidir. İşletmelerin limitsiz yenilenme potansiyelini ifade etmektedir. Akıllı işletmeler küresel perspektifte stratejik öğrenme

ve yenilikçi değer dönüşümü ile ifade edilir. Bu da yapısal sermayenin desteği ile çoğalmaktadır. Entellektüel sermayenin temelini çalışanların yeteneklerinin toplandığı bir havuz olarak görmek mümkündür (Arıkboğa, 2003: 85) Ancak birbirinden bağımsız, birbiri ile bağlantı kurmayan bilgi ve yeteneklerini paylaşmayan kişilerin bu kapasiteyi yarattığını söylemek mümkün değildir (Arıkboğa, 2003: 85)

İnsan sermayesi; bireysel olarak kişinin kalıtsal özellikleri, eğitimi, tecrübesi hayat ve işletme hakkındaki tutumlarının kombinasyonundan meydana gelir.

İnsan sermayesi çalışanın bilgi, beceri, motivasyon ve iş yapma sermayelerine bağlıdır. Bu sermayeyi geliştirmek ise, çalışanların fikirlerine değer vererek ve iş geliştirmeye yönelik önerilerini alınarak gerçekleştirilebilir. İnsan sermayesi, insanın kendisidir. Bu nedenle firmalar insan sermayesine sahip olamazlar, onu ancak kiralayabilirler. İnsan sermayesi şirkete ait değildir, dolayısıyla direkt olarak çalışanların bilgi ve becerilerinin bir toplamıdır. Sonuç olarak insan sermayesi, çalışanlar ayrıldıklarında firmadan ayrılır.

İnsan sermayesinin üç ana unsuru vardır: Yetenek, ilişkiler ve değerler. Yetenek, işletme içi ve dışından elde edilen yapısal sermayeden faydalanabilme yeteneği olan **profesyonel yetenek**, değer yaratıcı faaliyetlerde işletme dışı ortaklar ve müşterilerle birlikte çalışabilme yeteneği olan **ticari yetenek** ve değer yaratıcı faaliyetlerde başkaları ile birlikte çalışabilmeyi ifade eden **sosyal yetenek** olarak üçe ayrılır. İlişkiler, bilginin aksiyona dönüşmesinde kişisel çabaların yanında bilginin meslektaşlar veya birlikte çalışılan iş arkadaşları ile paylaşılması ile ortaya çıkabilir. Değerler bireyin derin veya yüzeysel ilişki kurmasında önemli bir etkidir (Arıkboğa, 2003: 85–88)

Gün geçtikçe insan faktörüne verilen değer artmakta ve insan kaynakları işletmeler için en değerli sermaye olarak kabul edilmektedir. Özellikle 1980 sonrası işletme yönetimine ilişkin çalışmalarda, insan kaynakları ve ona ilişkin yeni yaklaşımların ağırlıklı olduğu gözlemlenebilir. Teknolojik gelişim ne kadar hızlı olursa olsun ve fiziki güce gereksinim ne kadar azalırsa azalsın buna karşı eğitimli, işletme ile özdeşleşebilen ve öğrenebilen, öğrendiklerini sistemli bir şekilde paylaşabilen insan gücüne ihtiyaç artmaktadır (Arıkboğa, 2003: 82)

İnsan sermayesi işletmelerin mülkiyet hakkına sahip olabilecekleri bir unsur değildir. İşletmeler sadece çalışanların sahip oldukları bilgi ve becerilerden

yararlanabilir, diğer bir ifade ile onu kiralayabilirler. Çünkü bir işletmedeki insan sermayesinin sahibi o işletmedeki çalışanlardır (Uzay ve Savaş, 2003: 166).

İnsan sermayesi işletme tarafından sahiplenilemediğinden, insan sermayesine bağlı olarak ortaya çıkan yenilikler, işletmenin üzerinde hak iddia edebileceği entellektüel varlıklara dönüştürülmelidir. Bu çerçevede, entellektüel sermaye yöneticisinin en önemli görevlerinden bir tanesi, insan sermayesini entellektüel varlıklara dönüştürmek ve bunlara bağlı olarak değer yaratmak olmalıdır (Ercan, Öztürk, Demirgüneş, 2003: 111)

Bu durum çalışanların sahip olduğu bilgi, yetenek ve becerilerin yapısal sermayeye dönüştürülmesini ifade etmektedir. Böylece işletmeler hem çalışanların özelliklerinden yararlanır, hem de onları işletmeyi terk etmeyecek yapısal sermayeye dönüştürür. Artık insan sermayesi işletmeden ayrılınca da bilgi işletmede kalacaktır (Önce, 1999: 23)

Hubert Saint – Onge ise, insan sermayesini ‘müşterilere çözümler üretmek için çalışanların ihtiyaç duyduğu yeteneklerdir. İnsan sermayesi; bireysel olarak kişinin kalıtsal özellikleri, eğitimi, tecrübesi, hayat ve işletme hakkındaki tutumlarının kombinasyonundan oluşur. İşletmeler açısından insan sermayesini çalışanların bilgilerini kullanarak en iyi çözümleri yaratmada işletmenin kolektif yeteneğidir şeklinde ifade etmektedir. İnsan sermayesi, müşterilerin ihtiyaçlarını karşılayacak çözümler üretebilme kabiliyeti, çalışanların yetenekleri ve fikir yapılarıdır (Demirkol, 2007: 65)

Seetharaman, Low ve Saravanan (2004)’ün çalışmasında kullanılan insan sermayesi metrikleri aşağıdaki Tablo 1.6’da gösterilmiştir.

1.3.3.1.1. İnsan Sermayesi Metrikler

Tablo 1.6'da insan sermayesi metrikler görülmektedir

Tablo 1.6. İnsan Sermayesi Metrikler

<ul style="list-style-type: none"> ➤ Çalışan Maliyeti ve Eğitim Harcaması ➤ Çalışan Tarafından Yaratılan Gelir ➤ Bilgi İşçisi Başına Piyasa Değeri ➤ Çalışanların Eğitim Seviyesi ve Unvanı ➤ Uzmanlık Alanının Değeri ➤ Bilgi İşçilerinin Devir Oranı ➤ Bilgi işçilerinin diğer işçilere oranı ➤ Diğer işçilerin Bilgi işçilerine Dönüşüme oranı ➤ Çalışanların Müşterilerle ilişkileri ➤ Meslekteki tecrübe yılı ➤ Öğrenilen projelerin oranı
--

Kaynak: (Seetharaman, 2004: 523)

1.3.3.2. Örgütsel (Yapısal) Sermaye

Yapısal sermaye, işletmenin ürünün üretim dağıtmasını sağlayan stratejisinin, yapısının, sistemlerinin bir toplam olarak kabul edilir (Şamiloğlu, 2002: 89).

Yapısal sermaye, işletme çalışanlarının verimliliğini destekleyen donanım, yazılım, veri-tabanları, organizasyonel yapı, patentler, markalar ve benzer şeyleri; bırakıp evlerine gittiklerinde bürolarında bıraktıkları her şeydir. Yapısal sermaye, aynı zamanda, önemli müşterilerle kurulan ilişkiler bağlamında ortaya çıkan müşteri sermayesini de beraberinde getirir. İnsan sermayesinin aksine, yapısal sermaye işletme tarafından sahiplenilebilir ve dolayısıyla da işletmenin ticari yapısı içerisinde kullanılabilir (Şamiloğlu, 2002: 89)

Yöneticilerin görevlerinden biri bilgiyi işletmenin içine alıp bilginin şirketin malı haline gelmesini sağlamaktır. Ancak bu şekilde bilginin devamlılığı ve sürekli

olarak geliştirilmesi sağlanabilir. İşletmelerde bilginin işletmeye ait olması sağlanabilirse yapısal sermaye de yaratılmış olabilir (Demirkol 2007: 69)

Edvinsson ve Malone, yapısal sermayeyi içerdiği farklı bileşenlerden dolayı örgüt sermayesi, süreç sermayesi ve yenilik sermayesi olarak gruplandırmışlardır. Örgütsel sermaye örgütün iş yapma becerisini artıracak felsefe ve sistemleri içerir. Süreç sermayesi, mal ve hizmet dağıtımını sağlayan ve geliştiren teknikleri, yöntemleri ve programları içerir (Şamiloğlu, 2002: 89). Yenilik sermayesi ise telif hakları ve ticari markalar gibi tescil edilmiş entellektüel mülkiyet ile işletmenin sağlıklı bir şekilde faaliyetlerine devam etmesini sağlayan diğer tüm teorilerden oluşan entellektüel varlıkları içerir (Ertuğrul, 2003: 8).

Her kuruluşun kendine özgü bir yapısal sermayesi bulunmaktadır ve bu sermaye kuruluş çalışanları tarafından paylaşılmaktadır. Teknolojiler, buluşlar, türleri de bulunmaktadır (Büyüközkan, 2002: 37 ve Şamiloğlu, 2002: 89).

Yönetim felsefesi, işletme kültürü, yönetim süreci, bilgi sistemleri, ağ bilgi sistemleri ve finansal ilişkileri entellektüel sermayesinin üst yapı unsurlarını kapsamaktadır (Şamiloğlu, 2002: 90).

Organizasyon, yaşayan bir varlıktır. Sağlıklı olarak gelişmesi ve yaşaması için organizasyonu oluşturan kişilerin, organizasyon yapısının hangi amaç için nasıl kurulduğunu iyi anlamaları gerekir (Şamiloğlu, 2002: 90).

İşletmelerin yıllar boyu yaptıkları araştırmalar ve büyük harcamalar karşılığında sahip oldukları ticari sırlar vardır. Bu sırlar işletmelerin başarılarının devamı için büyük önem taşımaktadır.

1.3.3.2.1. Yapısal Sermaye Unsurları

Yapısal sermaye unsurları; entellektüel mülkiyet ve onun dışında kalan üst yapı unsurları olarak şöyle sıralanır (Demirkol 2007: 72):

Entellektüel Mülkiyet;

- Patentler,
- Telif hakları,
- Dizayn hakları,

- Ticari sırlar,
- Ticari markalar,
- Hizmet markalar.

Üst Yapı Unsurları;

- Yönetim felsefesi,
- İşletme kültürü,
- Yönetim süreci,
- Bilgi sistemleri,
- Ağ bilgi sistemleri.

1.3.3.3. Müşteri Sermayesi

Müşteri, işletme için hayati öneme sahiptir. İşletmelerin varlıklarını sürdürebilmeleri ve finansal başarılarının gerçek sebebi kabul edilen müşterinin, beklentilerinin karşılanması ve tatmin edilmesi, başka bir deyişle müşteri sermayesi yaratılması gerekmektedir. Bunun için mevcut müşterinin bağlılığını arttırmanın yanında, yeni müşteri kazanımı ön görülmektedir. Müşteri sermayesinin ana konusu işletmenin pazarlama kanalları ve müşteri ilişkileri yoluyla edindiği bilgilerdir. Yapısal sermaye ve insan sermayesi işletme içi unsurlarla daha çok ilgiliyken, entellektüel sermayenin diğer unsuru olan müşteri sermayesi işletmenin dış çevresindeki kişi ve kuruluşlarla yakından ilgilidir.

Müşteri sermayesinin katma değer yaratan bileşenlerini şöyle sıralayabiliriz;

- Markalar,
- Müşteriler,
- Müşteri sadakati,
- İşletme adı,
- Dağıtım kanalları,
- İşletme işbirlikleri,
- Lisans anlaşmaları,
- İstenen nitelikteki sözleşmeler,
- Franchising anlaşmaları.

Müşteri ilişkileri yalnızca işletmenin bir çalışanıyla bir müşterisi arasındaki ilişkiler anlaşılmalıdır. Müşterilerin beklentileri, istekleri ve arzuları artmış olduğu için müşteri ilişkileri, temel olarak işletmenin bütününe ilgilendirir. Bu bakımdan müşteri ilişkilerine sıra dışı bir özen gösterilmesi gerekmektedir. Yoğun rekabet koşullarında müşterilerine gereken özeni gösteremeyen ve onlara uzak kalan işletmeler başarısız olmuştur. Bu nedenle gerek iç gerekse dış müşterilerin beklentilerinin ötesinde kaliteli hizmet sunulması zorunlu olmuştur (Taşkın, 2005: 14).

Pazarlama kanallarının ve müşteri ilişkilerinin bilgisi, müşteri sermayesinin ana temasıdır. Müşteri sermayesinin özü firma için dışsal ilişkilerde saklı olan bilgidir. Müşteri sermayesi sürekliliğin bir fonksiyonu olarak ölçülebilir. Sveiby'in öncülük ettiği maddi olmayan varlık tavsiyesi özellikle "dış yapı" diye isimlendirilen müşteri sermayesini kapsamaktadır. Müşteriler sınıflandırılmasına göre isimlendirilen müşteri sermayesini kapsamaktadır.

Müşteriler sınıflandırılmasına göre onların nispi katkıları şirketlerin maddi olmayan varlıklarının yaratılma süreçlerine katkı sağlamaktadır. Bu sınıflandırmanın dayandığı temel, maddi olmayan varlıkların artırması sürecinde tüm müşterilerin eşit derecede katkı sağlayamayacağı görülmüştür. Sveiby üç tür maddi olmayan gelir olduğunu ileri sürmektedir. Birincisi, çalışanların düşünce ve öğrenme güçlerinin geliştirilmesi (eğitim programları yoluyla), ikincisi bunlarla dış yapmanın güçlendirilmesi (yeni müşteriler veya prestij sağlama), üçüncüsü bunlarla iç yapmanın güçlendirilmesi. Sveiby'e benzeri şekilde, Kaplan ve Norton'un müşteri sermayesi yaklaşımı "müşteri perspektifide" yoluyla müşterileri gruplara ayırmaktadır. Bununla birlikte, Sveiby'den farklı olarak onlar müşterileri fiyat/kalite, fonksiyon, imaj, ün, ilişki ve hizmet kullanımı ölçütlerine göre sınıflandırmışlardır (Şamiloğlu, 2002: 93).

1.4. ENTELLEKTÜEL SERMAYE SINIFLANDIRMALARI

Tablo 1.7. Entellektüel Sermaye Sınıflandırmaları

Geliştiren	Sınıflandırma
Brooking (1996)	Pazar varlıkları, insan merkezli varlıkları alt yapı Varlıkları, entellektüel mülkiyet
Petrash (1996)	İnsan sermayesi, örgütsel sermaye ve müşteri sermayesi
Edvinson ve Sullivan (1997)	İnsan sermayesi, yapısal sermaye, müşteri sermayesi
Ross (1997)	İnsan sermayesi (düşünen varlıklar), yapısal (düşünmeyen varlıklar)
Sveiby (1997)	İçsel yapı, dışsal yapı, bireysel yetenekler
Stewart (1997)	İnsan sermayesi, yapısal sermaye, müşteri sermayesi
Haanes ve Lowendahl (1997)	Maddi ve maddi olmayan unsurlar
Edvinson ve Malone (1997)	İnsan sermayesi, yapısal sermayesi
Granstrand (1999)	Yaratıcılık, bilgi, bireylerin nitelikleri
Bontis, Dragonetti, Jacobsen, ve Roos (1999)	İnsan sermayesi, yapısal sermaye
Michalisin, Kline ve Smith (2000)	İşletme itibarı, know-how, örgüt kültürü
Brennan ve Connell (2000)	İçsel yapı, dışsal yapı, insan sermayesi
Harrison ve Sullivan (2000)	İnsan sermayesi, entellektüel varlıklar, entellektüel Mülkiyet
Danimarka Rehberi (2000)	Çalışanlar, müşteriler, süreçler, teknoloji
Sanchez, Chaminade ve Olea (2000)	İnsan sermayesi, yapısal sermaye, ili kişisel sermaye
Andriessen ve Tissen (2001)	Yetenekler ve ortaya konmamı bilgi, ortak değerler ve normlar, teknoloji ve açıkta bulunan bilgi, özel yetenekler, yönetim süreçleri
Kaplan ve Norton (2001)	Finans boyutu, müşteri boyutu, süreç boyutu, öğrenme, büyüme boyutu
Meritum Rehberi (2001)	İnsan sermayesi, yapısal sermaye, ili kişisel sermaye

Tablo 1.7 (Devam)

Lev (2001)	Keşif, örgütsel uygulamalar, insan kaynakları
Schmalenbach Topluluğu, Maddi Olmayan Varlıklar Çalışma Grubu, Almanya(2001) Günther (2001)	Buluşulmuş sermayesi, insan sermayesi, müşteri sermayesi, tedarikçi sermayesi, yatırımcı sermayesi, süreç sermayesi, konum sermayesi içsel yapı, dışsal yapı, çalışan yetenekleri
McElroy (2002)	İnsan sermayesi, yapısal sermaye, sosyal sermaye (dahili sosyal sermaye, harici sosyal sermaye, sosyal yenilikçilik sermayesi)
Mouritsen, Bukh, Larsen ve Johansen, (2002)	İnsan sermayesi, örgütsel sermaye, müşteri sermayesi
Petty ve Guthrie (2002)	Örgütsel sermaye (yapısal sermaye), insan sermayesi
Marr (2003)	Payda kaynakları ve yapısal kaynaklar
Pablos (2003)	İnsan sermayesi, yapısal sermaye, ilişkisel sermayesi
Seetharaman, Low ve Saravanan (2004)	İnsan sermayesi, yapısal sermaye, ilişkisel sermaye

Kaynak: (Kaufmann ve Schneider, 2004: 376)

Bu açıklamalar doğrultusunda insan sermayesi, yapısal sermaye ve müşteri sermayesi şeklinde yapılan sınıflandırma çalışmada temel olarak kabul edilmiştir.

Bu sınıflandırmanın hem net olarak anlaşılabilir, hem de entellektüel sermaye değişkenlerini kapsayıcı olduğu, ayrıca yapılmış sınıflandırmalarla da uyumlu olduğu alınmıştır. Kabul edilen sınıflandırma ise aşağıda tanımlanmaktadır (Şamiloğlu ve Özçınar, 2003: 133)

İKİNCİ BÖLÜM

ENTELLEKTÜEL SERMAYENİN ÖLÇÜLMESİ

2.1. ENTELLEKTÜEL SERMAYENİN ÖLÇÜLMESİ

ABD'nin tanınmış ekonomistlerinden John Kendrick'in araştırmalarına göre, 1929 yılında ortalama olarak bir işletmenin maddi olmayan işletme sermayesi ile maddi işletme sermayesi oranları sırasıyla %30 ve %70 şeklindeydi. 1990'da ise, Kendrick bu oranın %63'e karşı %37 şeklinde olduğunu tespit etmiştir. Standart and Poors 500 verilerine göre ileri teknoloji alanı dışında faaliyet gösteren geleneksel firmalarda bile piyasa değeri, defter değerinden (net varlıklar değerinden) 20.yüzyılın sonu itibariyle 5 kat daha büyüktür ve piyasa değeri defter değeri oranları son yirmi yılda 1'den 5'e yükselmiştir. Bu durum geleneksel muhasebe biliminin bu şirketlerin piyasa değerinin sadece % 10 veya 15'ini oluşturan fiziksel varlıklarını ölçebildiği anlamına gelmektedir. O halde piyasa değerinin diğer % 85'ini oluşturan entellektüel sermayeyi ölçmemiz gerekir (Hand ve Lev, 2003: 4).

2.2. ENTELLEKTÜEL SERMAYEYİ ÖLÇME İHTİYACI

Entellektüel sermaye, işletmelerin en değerli varlığı ve belki de en önemli rekabet silahı haline gelmektedir. Bu durumda en önemli mesele işletmenin neye sahip olduğunu bulması ve onu kullanması olmaktadır. Bu derece önemli olan varlıklar gizlidir. Çünkü bilançolarda görünmemektedir. Bu noktada, sahip olduğu öneme karşın bilançolarda görünmeyen varlıkların ortaya çıkarılması amacıyla ölçülmesi ve raporlanması gündeme gelmektedir.

Entellektüel sermaye ölçümleri ile finansal verileri birbirine karıştırmanın yanlış olacağı söylenebilirse de, bu ölçümü hiç yapmamak daha büyük bir hata olacaktır. Entellektüel sermayeyi yönetmek bu sermayeyi izlemeyi sağlayan ve finansal sonuçlarla ilişkili olan yollar bulmaya bağlıdır. Elde edilen veriler, öncelikle işletme yönetiminin yıldan yıla performansını değerlendirmesine, bir başka deyişle hedeflere doğru ne ölçüde ilerlendiğini belirlemesine ve ikinci olarak işletmeler arası karşılaştırmalar yapılmasına olanak vermelidir (Demirkol, 2007: 81).

Entellektüel sermayeyi ölçmenin temel nedenleri, strateji oluşturmak ve değerlemek, insan davranışlarını etkilemek ve raporlama ve kıyaslamayı içeren performansı geçerlemektir (Marr, 2004: 562).

Entellektüel sermayenin özünü bilgi ve bileşenleri teşkil etmektedir. Soyut varlıklar olması ve işletmeden işletmeye farklılık arz etmesi nedeniyle bilgi ve bileşenlerini ölçmek maddi varlıklara nazaran daha zor ve karmaşık bir hal almaktadır. Böyle olmakla birlikte işletmelerin sahip oldukları entellektüel sermaye değerlerinin ölçülmesine yönelik doğrulukları endişeli olmakla birlikte çeşitli yaklaşım ve teknikler sunulmaktadır (Çıkrıkçı ve Daştan: 23).

Entellektüel sermayeyi ölçmedeki en önemli sebep, görünmeyen tüm varlıkları ortaya çıkarmak ve onları organizasyonel hedeflere ulaştırmak için stratejik olarak geliştirmektir. Entellektüel sermayenin gün ışığına çıkarılması, ölçülmesi ve raporlanması işletmelere pek çok açıdan rekabet avantajı sağlayabilir. Entellektüel sermaye ölçümünün işletmelere sağlayacağı belli başlı avantajlar şu şekilde sıralanabilir (Çıkrıkçı ve Daştan: 23) :

➤ İşletmenin görünmeyen entellektüel varlıklarının görünür hale getirilmesi, işletmenin fon bulma olanaklarını önemli ölçüde arttıracaktır. İşletmeler, kredi kurumlarına sahip oldukları entellektüel varlıkları (sözelimi diğer işletmelere göre yüksek olan “çalışanlarının becerilerini geliştirme hızını”) bir teminat olarak gösterebilirler. Özellikle teknoloji alanında girişimde bulunan küçük işletmeler için entellektüel sermaye, risk sermayesi bulma olanaklarını arttırabilir.

➤ Yüksek piyasa değerine sahip bir işletme, bu yüksek değerın kaynağını yatırımcılara bu şekilde göstermiş olacaktır.

➤ Halka açık ya da açılmayı düşünen bir işletmenin entellektüel sermayesini ve bunun gelecekte yaratacağı gelir potansiyelini göstermesi, işletmenin hisse senetlerinin fiyat performansını arttırıcı etki yapacaktır.

➤ Halka açık olmayan bir işletme herhangi bir amaçla değerlendirirken ölçülmüş ve raporlanmış entellektüel sermaye, satıcı işletme için pazarlık unsuru olacak ve satış fiyatını arttırıcı etki yapacaktır (Paramatik, 1999: 50–51)

➤ Yeni ekonomi kurallarına uyum sağlamada, işletmenin rakiplerine karşı ne durumda olduğunun analiz edilebilmesi, zayıf yönlerinin bulunarak geliştirici çabalara girişilebilmesini sağlayacaktır (Çıkrıkçı ve Daştan, 2002: 23)

Entellektüel sermaye, alanı kesin ve net tarifler vermeye el vermeyecek kadar yenidir. Her işletmenin kendi entellektüel sermaye kaynakları ve kullanım alanları üzerinde düşünüp sonuçlar çıkartması gerekir (Stewart, Thomas, 2003: 225)

Entellektüel sermayenin ölçülmesini zorunlu kılan faktörler şöyle açıklanabilir (Yılmaz, 2006: 516).

➤ Ölçülemeyen şeyin yönetilmesi mümkün değildir. Entellektüel sermayelerini, rekabet yeteneklerinin iyileştirilmesi ve bir öğrenen organizasyona dönüşme yolunda geliştirmek isteyen kurumlar, entellektüel sermaye unsurlarının ölçümüne ilişkin gerekli sistemleri oluşturmalarıdır.

➤ Kurumlar çalışanların işten ayrılması durumunda faaliyetlerinin aksaması durumuyla karşı karşıyadırlar.

➤ İşi en iyi yapan bilir. Dolayısıyla bir iş sürecindeki sorunların tespiti, çözümü önerilerinin oluşturulması ve sürecin iyileştirilmesi için çalışanların görüş ve önerilerini sistematik olarak işleyen bir sisteme ihtiyaç duyulmaktadır.

➤ Yalnızca kurum içindeki değil, kurum dışındaki paydaşlar da (müşteriler, tedarikçiler, toplum vb.) gerçekleştirilen analiz ve iyileştirme çalışmalarında göz önünde bulundurulmalıdır. Kurum faaliyetleri bir zincirin halkaları gibidir, bu halkaların birindeki zayıflık veya kopma tüm zinciri olumsuz etkileyecektir.

2.3. ENTELLEKTÜEL SERMAYEYİ ÖLÇMEDE KULLANILAN YÖNTEMLER

Entellektüel sermayeyi ölçme yaklaşımlarının amacı, onun üzerine bir fiyat etiketi koymak olabileceği gibi unsurlarını ortaya koymak ve bu unsurları üzerinde zaman içinde oluşan gelişmeleri izlemek de olabilir. Entellektüel sermayeyi ölçmeye yönelik yaklaşımlar iki temel başlık altında incelenmektedir. Bunlar aşağıda belirtilmiştir (Demirkol 2007: 86).

2.3.1. Entellektüel Sermayenin İşletme Bazında Ölçülmesi

Entellektüel sermayeyi ölçmeye yönelik olarak finansal analizle ilişkili yöntemler önerilmektedir. Bu yaklaşımlar işletme performansı içinde entellektüel sermayenin payını kabaca ortaya koyar; ancak entellektüel sermaye unsurlarını ve bu unsurlarda meydana gelen gelişmeleri göstermez.

2.3.1.1. Piyasa Değeri – Defter Değeri Farkı (Market Value – Book Value)

İşletmenin piyasa değeri, dolaşımda bulunan hisse senetleri için belli bir tarihte yatırımcılar tarafından ödenmeye razı olunan tutardır. Defter değeri ise, işletmenin bilançosunda yer alan varlıklardan borçların düşülmesi sonucu elde edilen değerdir. Bu yöntemde işletmenin entellektüel sermayesi, piyasa değerinden defter değeri düşüldükten sonra kalan tutar olarak belirtilmektedir. Piyasa Değeri / Defter Değeri Oranı ise, işletmenin dolaşımdaki hisse senetlerinin belli bir tarihte işlem gördüğü piyasa fiyatının, aynı tarihteki hisse senedi başına düşen öz sermaye payına bölünmesi suretiyle bulunmaktadır (Çıkrıkçı, Dıştan, 2002: 7)

Bu iki değer birbiri oranının kullanılması durumunda oranın yüksekliği, işletmenin entellektüel sermayesinin defter değerine olan etkisinin yüksekliğini göstermektedir.

Bu yöntemde bir firmanın entellektüel sermayesi, tutar olarak;

Entellektüel Sermaye = Piyasa Değeri – Defter Değeri eşitliği ile oran olarak ise

Entellektüel Sermaye = Piyasa Değeri / Defter Değeri eşitliği ile hesaplanmaktadır.

Oran olarak hesaplanan entellektüel sermaye değeri, firmanın geçmiş yıl verileri ve sektör ortalamaları ile karşılaştırma imkânı verdiği için daha anlamlı bilgiler sunmaktadır (Uzay, Savaş 2003: 167)

Her sektör için farklı piyasa değeri / defter değeri oranı söz konusu olacağından her işletmenin kendi sektöründeki diğer işletmelerle kıyaslanması daha doğru sonuç alınmasını sağlayacaktır (Arık boğa 2003: 119)

Bu metod, diğer yöntemlere göre basittir. Ancak oldukça basit bir hesaplama yöntemi olduğu için mevcut durumun karmaşıklıklarını çok fazla yansıtamaz (Önce, 2003: 37)

2.3.1.2. Tobin'in Q Oranı Yöntemi

Tobin'in Q oranı 1970'li yıllardan itibaren finans ve ekonomi dünyasında işletmelerin performans ölçümlerinde kullanılmaya başlanmış ve geniş bir kabul görmüştür. Yöntemin sahibi James Tobin Nobel ödüllü bir iktisatçıdır. Bu yöntemi de yatırım kararlarını makro ekonomik faktörlerden bağımsız hale getirebilmek için geliştirmiştir. Amerikan Merkez Bankası Başkanı Alan Greenspan, yüksek q ve PD/DD oranlarının teknolojiye ve insan sermayesine yapılan yatırımların değerini yansıttığına işaret etmiştir. Bu yönüyle de entellektüel sermayenin ölçümünde başta Piyasa Değeri – Defter Değeri yöntemine çok benzetilmesine karşı yine de bir değerlendirme yöntemi olarak literatürde yerini almıştır (Arıkboğa, 2003: 120).

Bu yöntem bir firmanın toplam piyasa değeri ile varlıklarının yerine koyma maliyeti arasındaki ilişkiyi 'Q' ismi verilen oran yardımıyla açıklamaktadır. Burada önemli bir yenilik olarak varlıkların yenileme maliyeti kavramı gün yüzüne çıkmaktadır. Bu kavram sahip olunulan varlıkların benzer alternatif yollarla değerlendirme fikri üzerine inşa edilmiştir. Başka bir deyişle eğer firmanın sahibi olduğu varlıkların yenileme veya yerine koyma maliyeti ile en azından piyasa fiyatını eşitleyemiyorsa bu varlıkların başka bir kanala yatırılması daha akıllıca olacaktır.

Tobin'in Q oranı şu şekilde formüle edilmektedir.

$$Q = \text{İşletmenin Piyasa Değeri} / \text{İşletme Varlıklarını Yenilemenin Maliyeti}$$

Çıkan sonuç $Q < 1$ ise işletme varlığını yerine koyma maliyetiyle piyasanın buna verdiği cevap olan piyasa değeri arasında işletmenin aleyhine bir durum söz konusudur. İşletme varlıklarını arttırma yoluna gitmeyecektir. Çıkan sonucun $Q > 1$ olduğu durumda ise işletmenin piyasa değeri varlık yenilemenin veya yerine koymanın maliyetinden daha fazladır. Dolayısıyla işletme yatırım yapabilir bir konumdadır (Ertuğrul, 2000: 67).

Tobin'in q 'su yöntemi de, PD/DD oranı yönteminde belirtilen piyasa değerini etkileyen aynı dışsal etkilere konudur ve bu nedenle eleştirilir. Bu yöntemlerin her ikisi de aynı sektörde faaliyette bulunan, aynı piyasalara hizmet veren ve benzer türde maddi varlıklara sahip olan işletmelerin maddi olmayan varlıklarının karşılaştırılması ve aynı işletmelerin entellektüel sermayesinin değerinde yıllar itibariyle gerçekleşen değişikliklerin karşılaştırılması için uygundur. Tobin'in q 'su ve PD/DD oranı yıllar itibariyle düşüyorsa, bu, işletmenin maddi olmayan varlıklarının değerinin de düştüğünü

gösterir. Bu da işletmenin maddi olmayan varlıklarını iyi yönetmediğinin bir göstergesidir (Önce, 1999: 39).

2.3.1.3. Hesaplanmış Maddi Olmayan Değer Yöntemi

Bu yöntem, NCI Şirketi tarafından maddi olmayan varlıklarının gerçeğe uygun değerlerinin hesaplaması için geliştirilmiştir (Önce, 1999: 39)

Yöntemde maddi olmayan varlıkların değeri, işletmenin hesaplanan toplam getirisinden maddi varlıklara isabet eden kısmın düşülmesi sonucu elde edilmektedir.

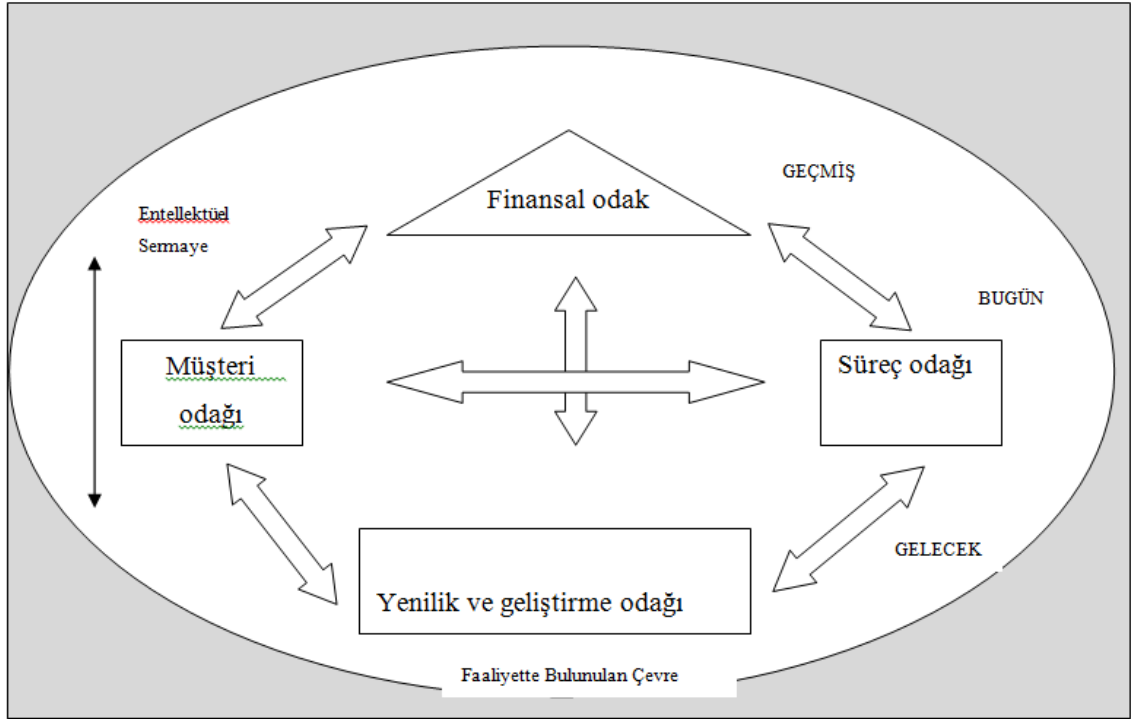
Bu hesaplamalar sırasında özellikle sektör oranları kullanılmaktadır. Bu yöntemde sahip olunan maddi olmayan varlıkların değeri 7 adım yardımı ile hesaplanmaktadır (Çıkrıkçı, Daştan;9 ve Önce,1999: 40)

1. Adım: Üç yıl için ortalama vergi öncesi kar hesaplanır.
2. Adım: Dönem sonu bilançosundan ortalama maddi varlık değerleri alınır ve üç yılın ortalaması hesaplanır.
3. Adım: Kâr ortalaması, maddi varlıkların ortalama değerine bölünerek maddi varlıkların getirisi hesaplanır.
4. Adım: Söz konusu üç yıl için sektörün maddi varlıklarının getiri oranı bulunur. Eğer işletmenin getiri oranı sektör ortalamasının altında ise bu yöntem uygulanamayacaktır. Hesaplamanın bırakılması gerekir.
5. Adım: Getiri fazlası hesaplanır. Sektörün maddi varlık getiri oranı ortalaması ile işletmenin ortalama maddi hesaplanır. Bu büyüklük, sektördeki ortalama bir işletmenin maddi duran varlıklardan kazanabileceği tutarı göstermektedir. Daha sonra bu büyüklük, işletmenin birinci adımdaki vergi öncesi karından çıkartılır. Bu değer işletmenin ortalama bir işletmeden ne kadar fazla kâr elde ettiğini gösterir.
6. Adım: Üç yıl için ortalama vergi oranı hesaplanır ve bu fazla kısım ile çarpılır. Vergi sonrası büyüklüğe ulaşmak için getiri tutarından düşülür. Bu, maddi olmayan varlıklara ait primdir.
7. Adım: Prim net bugünkü değeri hesaplanır. Bunun için işletmenin sermaye maliyeti esas alınarak bu orana bölünebilir. Bu, o işletmenin maddi olmayan varlıklarının hesaplanmış değeri ve bilançoda yer almamıştır.

Bu yöntem denetlenmiş finansal tablolara dayanarak hem sektör içinde hem de sektör arasında karşılaştırma yapma olanağı sağlar. Ancak iki sorun vardır. Birincisi, getiri fazlalığının ölçülmesinde Maddi Varlık Getiri Oranının sektör ortalamasını kullanır. Ortalama değerler, uç noktalardaki değerlerden etkilenir ve oldukça yüksek veya düşük değerler çıkmasına neden olabilirler. İkincisi, maddi olmayan varlıkların net bugünkü değerini işletmenin sermaye maliyeti belirleyecektir. Bununla birlikte hesaplanmış maddi olmayan varlık değerlerinin sektör içinde veya sektörler arasında karşılaştırılabilmesi için sektör ortalamasının kullanılması daha uygun olacaktır. Ancak ortalamanın uç değerlerden etkilenme olasılığı yine bir sakınca olacaktır (Önce, 1999: 41-42).

2.3.2. Entellektüel Sermayenin Unsur Bazında Ölçülmesi

Entellektüel sermayenin unsurlarını raporlamaya dayanan yaklaşımdır. İşletmenin entellektüel sermayesini oluşturan unsurları bulmayı ve bu unsurlarda zaman içinde oluşan gelişmeleri izleyerek, işletme içi ve işletmeler arası karşılaştırmalara olanak verecek şekilde raporlanmayı amaçlamaktadır. Bu yöntemler, genellikle konunun önde gelen isimleri tarafından başlangıçta belirli işletmelerde uygulanmıştır. Bu yöntemler işletmenin özel şartları dikkate alınarak her işletmeye uygulanabileceği belirtilmiştir. Bu yöntemler; Kurum Karnesi Yöntemi, Skandiya Pusulası, Entellektüel Sermaye Endeksi, Teknoloji Brokeri, Maddi Olmayan Varlıklar Cetveli, Entellektüel sermaye Ölçüm Yöntem, Göran Roos'un Bütünsel Katma Değer Yöntemi, Ante Pulic'ın Entellektüel Katma Değer Katsayısı Yöntemi dir (Demiröl, 2007: 91).

Tablo 2.1. Dengelenmiş Sonuç Kart Yöntemi

Dengeli puan tablosu yöntemi, ilk olarak Robert Kaplan ve David Norton tarafından, 1992 yılında Harvard Business Review’de yayınlanan “Dengeli Puan Tablosu – Başarıya Yön Veren Ölçütler” (The Balanced Scorecard – Measures That Drive Performance) adlı makalede ortaya atılmıştır (Erkuş, 2004: 319).

Bu model bir ev olarak görülebilir. Finansal olarak müşteri ve süreç odakları duvarları; insan odaklandığı, evin ruhunu ve yenileme-geliştirme odağı da tabanı oluşturmaktadır. Bu basit yaklaşım finansal ve finansal olmayan konular arasında bir dengenin sağlanması gerekliliğini de açık olarak ortaya koymaktadır. Modelin temel amaçlarından birisi de işletmenin gerçek varlığını gösterebilecek bir muhasebe dili geliştirmektir (Önce 1999: 58).

Bu anlamda dengeli puan tablosu, bir işletmenin misyon ve stratejisinin fiziksel ölçütler haline dönüştürülerek ifade edilmesidir (Kaplan ve Norton, 1999: 12). Strateji odaklı bir performans ölçüm yöntemi olarak da ifade edilebilen dengeli puan tablosunun hedef ve ölçütleri de işletmenin vizyon ve stratejisi göz önünde bulundurularak belirlenmektedir. Strateji ve maddi olmayan varlıkların kullanımı fark yaratabilme

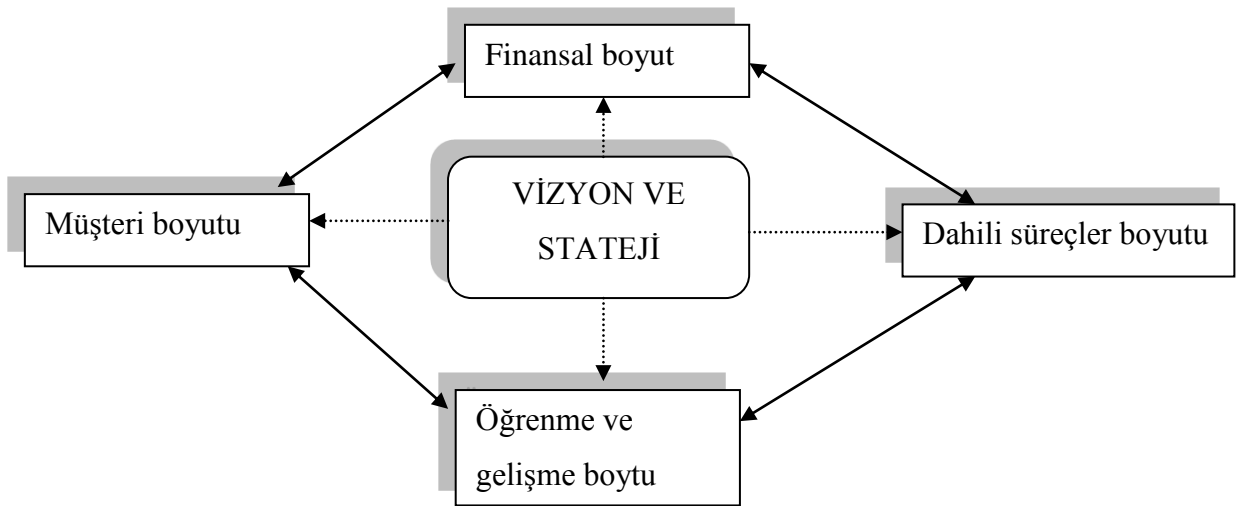
açısından işletmeler için çok önemlidir. Dengeli puan tablosu da stratejiler ile maddi olmayan varlıkları ilişkilendirerek, aynı zamanda işletmeler için faydalı bir yönetim sistemi işlevini üstlenmektedir (Çelikkol, 2008: 72-73). Dengeli puan tablosu, müşteriye yönelik organizasyonlar, çalışanların yetkilendirilmesi, tam zamanında üretim ve lojistikler, öğrenen örgütler, değişim mühendisliği, risk yönetimi, toplam kalite yönetimi ve değer tabanlı faaliyet yönetimi gibi birçok yönetim prensibini kendinde birleştirmektedir (Akgül, 2004: 76)

2.3.2.1. Skandia Kılavuzu

Dengeli puan tablosu yöntemi, ilk olarak Robert Kaplan ve David Norton tarafından, 1992 yılında Harvard Business Review’de yayınlanan “Dengeli Puan Tablosu – Başarıya Yön Veren Ölçütler” (The Balanced Scorecard – Measures That Drive Performance) adlı makalede ortaya atılmıştır (Erkuş, 2004: 319)

Dengeli puan tablosunda, işletme performansı; finansal, müşteri, içsel iş süreçleri ile öğrenme ve gelişme olmak üzere dört farklı boyutta değerlendirilmektedir. Tablo 2.2’de Balanced Scorecard ın boyutları görülmektedir.

Tablo 2.2. Skandia Kılavuzu

Dengeli puan tablosunda, finansal boyut, müşteri boyutu ve içsel iş süreci boyutu yöneticilere işletmenin şu anda nerede bulunduğunu ve gelecekte nerede olacağını

gösterirken, öğrenme ve gelişme boyutu ise gelecekteki noktaya nasıl ulaşılabileceğini belirler. Bu boyutta yer alan amaçlar, diğer boyutlarda yer alan sonuçları elde etmeyi sağlayacak girişimlerdir (Ergün, 2002: 13).

Dengeli puan tablosunda, her boyut arasında nedensel bir ilişki mevcuttur. Örneğin, finansal boyutta kârı artırmak bir sonuçtur, bu sonuca müşteri boyutundaki müşteri bağlılığı ile varılır; müşteri bağlılığı bir sonuçtur, bu sonuca içsel iş süreçleri boyutundaki işlem sürelerinin düşürülmesi ile varılır; işlem sürelerinin düşürülmesi bir sonuçtur, bu sonuca ise öğrenme ve gelişme boyutundaki çalışanların memnuniyeti ile varılır. Böylece, gerçekçi ve net bir şekilde hazırlanan bir puan tablosu, işletmenin tüm stratejik akışını gösterir (Erkuş, 2004: 321).

Balanced Scorecard, bir işletmenin misyon ve stratejisinin fiziksel ölçütler haline dönüştürülerek ifade edilmesidir. Müşteriler, şirket içi yöntemler, öğrenme ve büyüme boyutları gibi etkenlerin her biri, organizasyonun stratejisinden türetilmiş ve bu stratejinin gözle görülebilen, sayısal hedef ve ölçüler şeklinde ifade edilmesiyle ortaya konulmuştur. Sadece yeni bir ölçü sistemi değil, aynı zamanda yönetim sürecinin merkezi ve düzenleyici bir çerçevesi olarak kullanılmaktadır (Şamiloğlu 2002: 204).

2.3.2.2. Entellektüel Sermaye Endeksi

Bu yöntemde, işletmenin entellektüel sermaye değeri tek bir ölçüte indirgenerek değerlendirilmeye çalışılmaktadır. Genel bir entellektüel sermaye değerine ulaşmak için ise, işletmeye ait önceden belirlenmiş ölçütlere belirli ağırlıklar verilerek sonuçlar tek bir endekste toplanmaktadır. Bu yöntemde de entellektüel sermayeyi etkileyen unsurlar ve ölçütler, işletmenin genel stratejileri çerçevesinde belirlenmektedir (Ercan, Öztürk, Demirgüneş, 2003: 145).

Entellektüel sermaye endeksi, geleceğe yönelik bir ölçüm aracı olup, yöneticilerin işletmenin entellektüel sermayesinin artırılması için uygulanan stratejilerin etkilerini daha iyi anlamalarına ve bu stratejiler arasında tercih yapmalarına imkân sağlamaktadır. Entellektüel sermaye endeksi dahilinde entellektüel sermaye kavramı maddi varlıklardan kesin bir biçimde ayrılmakta ve entellektüel sermaye değeri, yalnızca işletmenin kontrolü altındaki maddi olmayan varlıklardan elde edilen değer olarak ele alınmaktadır. Entellektüel sermaye endeksi, hem işletmeler ve işletme birimleri, hem de

sektörler arasında sistematik karşılaştırmalar yapılmasına da imkân sağlamaktadır. Bu özelliklerinden dolayı, entellektüel sermayenin ölçülmesi ve işletmeler üzerindeki etkilerinin açığa çıkarılması çerçevesinde, dengeli puan tablosu ve skandia kılavuzu yaklaşımlarına göre daha kapsamlı ve sağlıklı sonuçlar verdiği görülmektedir (Demirkol, 2007: 95).

Ayrıca, entellektüel sermaye endeksi yönteminde, entellektüel sermayenin ölçümü dört farklı boyutta gerçekleşmektedir. Bunlar insan sermayesi endeksi, müşteri sermayesi endeksi, yenilik sermayesi endeksi ve altyapı sermayesi endeksidir. İnsan sermayesi endeksinde, personel başına yaratılan değer (satışlar ve katma değer gibi), eğitim ve yetiştirme kalitesi ile personel morali ve motivasyonu ölçülür. Müşteri sermayesi endeksinde, müşterilerle ticari bağların sayısındaki yükseliş, güven seviyesi, müşteri bağlılığı ve dağıtım kanallarının kalitesi ölçülür. Yenilik sermayesi endeksinde, ürünlerin verimliliğini yükseltmeyi hedef alan değişim ve yeni fikir geliştirme becerisi ölçülür. Altyapı sermayesi endeksinde ise, firmanın iş yapmasına katkıda bulunan maddi ve maddi olmayan varlıklar ölçülür. Entellektüel sermaye endeksi yönteminin zayıf ve dezavantajlı yönlerinden bir tanesi her şeyden önce oldukça spesifik olmasıdır. Dolayısıyla, tüm işletmelere bahse konu olan durum neticesinde uygulanamaz olması da yöntemin bir diğer handikapını oluşturmaktadır (Şamiloğlu, 2002: 190).

Yöntemin güçlü ve avantajlı yönlerinden biri ise, firmaların entellektüel sermayelerinde ve piyasa değerlerinde meydana gelen değişimleri mukayese edebilme imkânı sunmasıdır (Skandia, 1998: 5).

Bu sayede, firmaların gelecekteki durumlarına dair fikir sahibi olmak da mümkün olmaktadır. Ayrıca, entellektüel sermaye endeksi yöntemi sayesinde firma yöneticileri ve sahipleri, firmalarının değer yaratma kapasitelerini öğrenebilme şansını da yakalarlar. Yöneticiler, bu yöntem sayesinde spesifik stratejilerin işletme entellektüel sermayesine ne derece tesir ettiğini de görebilirler. Bahse konu olan durumla bağlantılı olarak, yöneticilerin alternatif stratejiler üzerine düşünmesinin ve bu stratejileri uygulamasının da önü açılmış olur (Şamiloğlu, 2002: 191).

Ayrıca bu yöntem, entellektüel sermaye dinamiklerine entellektüel sermaye unsurlarından daha fazla konsantre olmaktadır. Bunun yanında, firmaların önceki

dönem performans değerleri ele alınmakta ve firmaların piyasa ile olan ilişkileri göz ardı edilmemektedir (Ercan, Öztürk ve Demirgüneş, 2003: 147).

Firma performansı genel bir bakış açısıyla incelenmekte, yöntemin piyasa ile olan bağı sayesinde kendini devamlı iyileştirebilmesi ve yenileyebilmesi mümkün olmaktadır (Rodov ve Leliaert, 2002: 327). Tüm bunlar, entellektüel sermaye endeksi yönteminin diğer güçlü yönleri ve avantajları olarak sınıflandırılabilir.

2.3.2.3. Teknoloji Brokeri

Teknoloji brokeri yöntemi, entellektüel sermayenin parasal değerini hesaplamak üzere, 1996 yılında Annie Brooking tarafından geliştirilmiştir. Bu yöntem, Brooking'in entellektüel sermaye unsurlarına ilişkin yaptığı sınıflandırmayı temel almaktadır.

Brooking'in sınıflandırması, aslında entellektüel sermaye unsurlarından çok entellektüel varlıkların sınıflandırmasıdır. Daha önce de belirtildiği gibi Brooking, entellektüel sermaye kavramını, piyasa varlıkları, entellektüel mülkiyet varlıkları, insan merkezli varlıklar ve altyapı varlıkları olmak üzere dört grupta incelemektedir (Brooking, 1997: 364). Teknoloji brokeri yöntemi de bu dört entellektüel varlık grubuna ilişkin çok sayıda soru içeren ankete verilen cevapların incelenmesiyle işletmenin entellektüel sermayesinin değerini belirlemeye çalışmaktadır.

Brooking, entellektüel sermayenin tanımlanması sürecinde, entellektüel sermaye göstergesini oluşturmak için, organizasyona 20 adet sorunun cevaplanmasını içermektedir. Bu yanıtlamada ne kadar fazla zorlanıyorsa, entellektüel sermaye o kadar güçlendirilmelidir.

Aşağıda, bu sorulardan bazı örnekler yer almıştır:

- İşletmedeki bütün personelin işleri ve işlerinin işletme amaçlarına katkısı hangi düzeydedir?
- İşletmenin Ar-Ge faaliyetlerinin getiri oranı ne kadardır?
- İşletmenin sahip olduğu markaların değeri bilinmektedir?
- İşletmede personelin değer arttırıcı tavsiyelerini değerlendirecek mekanizma var mıdır?

- İşletmedeki yenilik süreci nasıl işliyor ve personelin bu sürece katılımı destekliyor mu?

İşletmenin bu soruları cevaplamada yetersiz kalması, işletmede değer yaratma açısından entellektüel sermayenin etkin kullanılmadığı anlamına gelmektedir. İkinci aşamada her bir entellektüel varlık grubuna ait (piyasa varlıkları - 47, entellektüel mülkiyet varlıkları - 22, insan merkezli varlıklar - 51 ve altyapı varlıkları – 58 soru) denetim soruları yer almaktadır. Bu sorulara verilen cevaplar sonucunda ise, her bir varlık grubunun işletmenin entellektüel sermayesine katkısı hesaplanmaktadır. Aşağıda bu sorulardan bazı örnekler yer almıştır:

- Marka isminin korunmasının yıllık maliyeti ne kadardır?
- İşletmenin ismi finans çevresi ve yatırımcılar açısından ne ifade ediyor?
- İşletmenin sahip olduğu telif haklarının değeri ne kadardır ve sahip olunan patentlerden ne derecede yararlanılabiliyor?
- İşletmenin birikmiş sipariş miktarı ne kadardır?
- İnsan kaynakları biriminin görevleri nelerdir?
- Personele eğitim konusunda tavsiye ya da danışmanlık hizmeti veriliyor mu?
- İşletmenin geleceğe yönelik teknolojik yatırım planları nelerdir?
- İşletme kültürü ile amaçlar arasında bir ilişki var mıdır?
- İşletmenin değer yaratmak için kullanabileceği kendine özgü bilgi türü var mıdır? Bilginin faydalı ömrü ortalama ne kadardır?
- İşletmenin yönetim felsefesi nedir, bir varlık mı yoksa yükümlülük müdür?
- Veri tabanları kullanıcıların ihtiyaçlarını karşılayabiliyor mu?
- Personel başına düşen bilgisayar sayısı kaçtır ve internet kullanımı yaygın mıdır?

Son aşamada ise, entellektüel varlıklara yönelik denetim sorularına verilen cevaplardan yola çıkarak, işletmenin sahip olduğu entellektüel varlıkların entellektüel sermayeye katkısı üç farklı yaklaşımla hesaplanabilir:

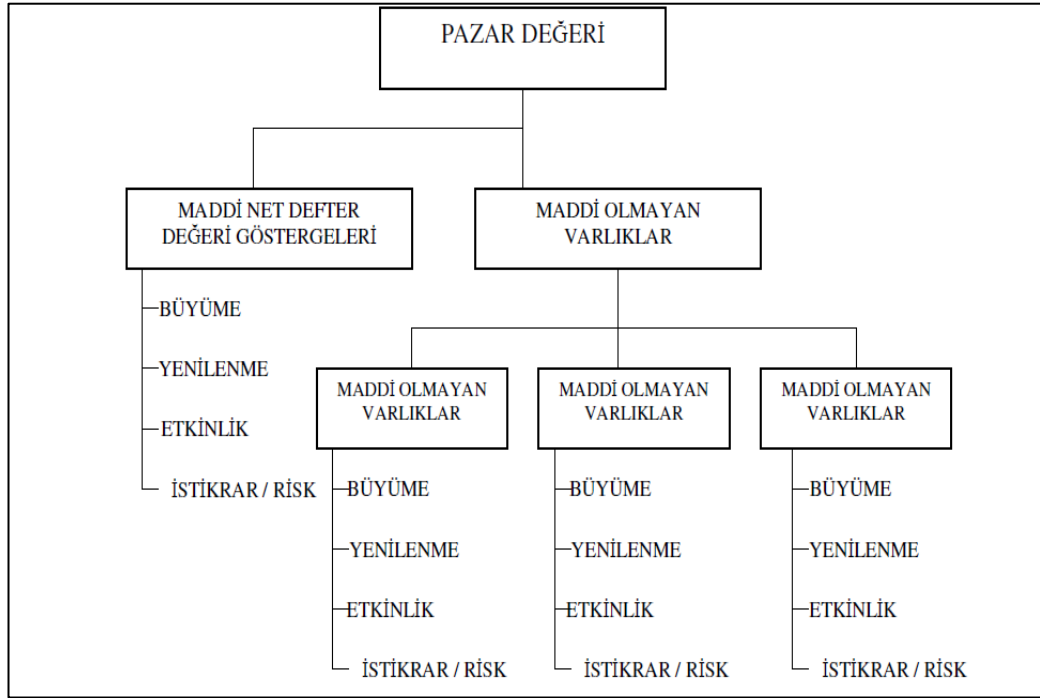
- *Maliyet yaklaşımı* (Varlıkların yenileme maliyetini kullanır)
- *Piyasa yaklaşımı* (Piyasa göstergelerini kullanır)
- *Gelir yaklaşımı* (Varlıkların gelir yaratma kapasitelerini kullanır)

Bu üç aşamanın sonucunda ise işletmenin kendine özgü entellektüel sermayesinin parasal değeri hesaplanmış olur (Bontis, 2001: 50-51; Rodov ve Leliaert, 2002: 328).

Brooking, bir işletmenin entellektüel sermaye değerinin işletme amaçları ve piyasanın durumuna bağlı olduğundan, entellektüel sermaye değerlemesi yapılırken işletmeye özgü ölçütlerin kullanılması, işletme özelliklerine uygun değerlendirmenin yapılması gerektiğini savunmaktadır. Ayrıca, piyasa değişken olduğundan, yapılan değerlemeler belirli bir zaman dilimi için geçerli olacaktır. Bu nedenle, entellektüel varlıkların geleceğine ilişkin bilgi vermemesi modelin eksik yönlerinden birisi olarak gösterilebilir. Bunun dışında, entellektüel varlıklara ait parasal değerlere denetim sorularına verilen nitel cevaplardan ulaşılmaması, yöntemin finansal yönünün zayıf olduğunu göstermektedir (Şamiloğlu 2002: 200).

2.3.2.4. Maddi Olmayan Varlıklar Cetveli Yöntemi

Maddi Olmayan Varlıklar Cetveli yöntemi, Karl Eric Sveiby tarafından geliştirilen ve Sveiby tarafından ilk olarak Celemi adındaki işletmede uygulanan entellektüel sermaye ölçüm yöntemidir. Maddi Olmayan Varlıklar Cetveli, maddi olmayan varlıkları ölçmek için geliştirilmiş bir metod ve bu ölçüm için kullanılan ilişkili bileşenleri gösteren bir sunu formatıdır. Bileşenlerin seçimi, işletme stratejilerine bağlı olarak değişebilmektedir (Demirkol 2007: 96):

Tablo 2.3. Maddi Olmayan Varlıklar Cetveli Yöntemi

Maddi olmayan varlıklar monitörü yönteminde üç grupta tanımlanan maddi olmayan varlıklar ise şunlardır (Sveiby,1998):

➤ **Çalışanların Yetenekleri:**

Çalışanların sahip oldukları bilgi, beceri, yetenek ve tecrübelerdir. işletmenin maddi ve maddi olmayan varlıklarının yaratılması sürecinde içsel ve dışsal sermayenin kaynağıdır.

İçsel sermaye:

Patent hakları, kavramlar, modeller, bilgisayarlar ve idari faaliyetler gibi çalışanlar tarafından yaratılan ve örgüte ait olan konulardır. Örgüt kültürü ve örgüt iklimi de içsel sermaye içinde değerlendirilir.

Dışsal sermaye:

Müşteriler, tedarikçiler, markalar, ticari haklar, örgütün ünü veya imajı gibi konulardır.

Maddi olmayan varlıklar monitörüne göre işletmenin bilgi stratejisi, bireylerin ve uzmanların bilgi üretmesine dayanmaktadır. Ayrıca çalışanlar, örgüt ve müşteriler arasında sürekli bilgi alışverişi mevcuttur. Bilgi üretiminin temel amacı işletmeyle ilgili paydaşlar için değer üretmektir. Öğrenme konusu ise modelde önemli bir kavram olarak ele alınmaktadır. Maddi olmayan varlıklar monitörü bir işletmede entelektüel sermayenin ölçülmesi amacıyla geliştirilmiş bir modeldir. Modele göre ölçüm sonucunda elde veriler yıllık bazda bir raporda yayımlanır. Başka bir deyişle rapor ölçüm sonucu elde edilen verilerin yayımlanmasına dayanır. Maddi olmayan varlıklar monitörü kullanılarak yayımlanan raporlarda değişimleri gözlemlemek kolaydır. Bu değişimler renk kodlarıyla da açıklanmaktadır.

Sveiby, bu metodu öncelikle stratejik araç olarak değerlendirmekte ve bilgi odaklı stratejilerin belirlenmesinde işletmelere gerekli veri ve bilgiler sağlayacağını belirtmektedir. İkinci olarak dört temel kriterin değiştirilmeden, her işletmenin kendi yapısına, yönetim tarzına ve örgüt kültürüne uygun farklı göstergelerin, bu yöntem içinde kullanabileceği görüşüne yer vermektedir. Diğer bir fayda ise işletmenin bilgi yönetim sistemlerinin bütünleştirilmesine imkan tanınmasıdır. Son olarak Sveiby, modelin entelektüel sermayenin raporlanması sürecinde kullanılabilecek bir çok konu ve göstergelyi içerdiğini, bunun da işletme yapılarına uygulanmasını kolaylaştırdığına dikkat çekmektedir (European Union, 2003: 173).

Entellektüel sermaye endeksi yöntemi, merkezi Londra’da bulunan ve bir danışmanlık şirketi olarak bilinen “Intellectual Capital Services” firmasında Göran Roos ve Johan Roos tarafından geliştirilmiştir (Erkal, 2002: 91). Bu yöntem entellektüel sermayenin ölçümünde kullanılan tüm ölçütleri birleştirerek işletmeler için tek bir değer ifade eden endeks sayısına ulaşmaktadır (Skandia, 1998: 5).

Entellektüel sermaye endeksinde, strateji, finansal ölçütler, finansal olmayan ölçütler ve yönetim katma değeri gibi çeşitli faktörler yer almakta olup, sentezleri yapılmaktadır (Ercan, Öztürk ve Demirgüneş, 2003: 146).

ÜÇÜNCÜ BOLÜM

HESAPLANMIŞ MADDİ OLMAYAN DEĞER YÖNTEM İLE BANKACILIK SEKTÖRÜ ÜZERİNE BİR UYGULAMA

Bu aşamada entellektüel sermayenin hesaplanmasında kullanılan bazı yöntemler ele alınmıştır. Ancak bu yöntemlerden matematiksel sonucu birbirinden farklıdır. Bazı yöntemlerin hesaplaması basit olmasına rağmen entellektüel sermaye değeri konusunda genel kabul gören sonuçlar vermemektedirler. Matematiksel uygulanabilirliği olan yöntemlerin içinde Piyasa Değeri / Defter Değeri, Tobin'in Q oranı, Ekonomik Katma Değer, Entellektüel Katma Değer Katsayısı ve Hesaplanmış Maddi Olmayan Değer Yöntemi sayılabilir. Çalışmada söz konusu yöntemler içinden uygulanabilirliğinin yüksek olduğu düşünülen “Hesaplanmış Maddi Olmayan Değer Yöntemi” kullanılmıştır. Çalışmada, bankacılık sektörü oyuncularının entellektüel sermayeleri hesaplanmaya çalışılmıştır. Uygulamada ele alınan bankaların gerekli verileri bankaların kendi web sitelerinden, BİST'in resmi web sitesinden (www.BİST.tr), Türkiye Bankalar Birliği'nin resmi web sitesinden (www.tbb.org.tr) ve Türkiye Katılım Bankaları Birliği'nin resmi web sitesinden (www.tkbb.org.tr) temin edilmiştir. Entellektüel sermaye ölçümüne yönelik daha önce yapılmış çalışmalara toplu bir şekilde yer verilen literatür araştırmasından sonra yapılan çalışmada ile nelerin amaçlandığı anlatılmıştır. Uygulamadan önce ise uygulamanın kapsamından bahsedilip kullanılacak model açıklanmaya çalışılmıştır.

3.1. ENTELLEKTÜEL SERMAYE LİTERATÜR TARAMASI VE İLGİLİ ÇALIŞMALAR

Entellektüel sermaye ile ilgili literatür incelendiğinde, yalnızca entellektüel sermaye kavramı değil, aynı zamanda maddi olmayan varlıklar (intangible assets), bilgi (knowledge) ve bilgi varlıkları (knowledge assets) kavramları da mercek altına alınmalıdır. Zira entellektüel sermaye kavramının tarihsel gelişimi sürecinde maddi olmayan varlıklar, bilgi, bilgi varlıkları ve entellektüel sermaye kelimelerinin geddikçe birbirinin yerine kullanıldığı görülmektedir.

Entellektüel sermaye konusu üzerinde Türkiye’de ve yurt dışında yapılmış çalışmalar.

Bilim adamlarının bahse konu olan vurgulamasında özellikle entellektüel sermayenin çağımız rekabetçi ortamında işletmelerin ayakta kalabilmesi ve başarılı olabilmesi açısından üstelendiği rol önemli yer tutmaktadır.

Entellektüel sermayenin rekabetçi avantaj sağlaması oldukça önemlidir, zira GE’nin (General Electric) eski genel müdürü (CEO - Chief Executive Officer) Jack Welch’in “Eğer herhangi bir rekabetçi avantajınız yoksa hiç rekabet etmeyin ve yarışmayın” sözü konunun hassasiyetini çok net bir şekilde ortaya koymaktadır (Hall, 2008,17)

Spesifik olarak entellektüel sermaye kavramı ise daha önce belirtildiği gibi özellikle son yıllarda teorik ve uygulamalı yayınlar sayesinde popülaritesini arttırmıştır. Özellikle Thomas Stewart’ın 1994 yılında Fortune dergisinde yayınlanan “Your Company’s Most Valuable Asset: Intellectual Capital” isimli makalesi bu noktada işletmelerin en değerli varlığının entellektüel sermaye oluşunu vurgulaması bakımından önemli olup, entellektüel sermaye kavramının popülaritesini arttırması konusunda öncü rol oynamıştır (Stewart,1994: 28)

Entellektüel sermaye ile ilgili literatür kapsamlı bir şekilde incelendiğinde Edvinsson ve Malone’un 1997 yılında yayınladıkları “Intellectual Capital: Realizing Your Company’s True Value by Finding Its Hidden Brain Power”, Stewart’ın 1997 yılında yayınladığı “Intellectual Capital: The New Wealth of Organizations”, Wigg’in 1997 yılında yayınladığı “Integrating Intellectual Capital and Knowledge Management”, Basin ve Van Buren’in 1999 yılında yayınladıkları “Valuing Investments in Intellectual Capital” ile Bontis ve Choo’nun 2001 yılında yayınladıkları “The Strategic Management of Intellectual Capital and Organizational Knowledge” isimli eserlerin de entellektüel sermayenin popülaritesinin artması konusunda epey etkili olduklarını kesin bir şekilde belirtilebilir. Zira 1997 yılında Göran Roos, Johan Roos ve Karl Erik Sveiby, 2001 yılında ise Baruch Lev, Bernard Marr ve Giovanni Schiuma entellektüel sermayenin zaman zaman artan önemine dikkat çekmişlerdir.

Chun-Yao Tseng ve Yeong-Jia James Goo, “Intellectual Capital and Corporate Value in an Emerging Economy: Empirical Study of Taiwanese Manufacturers” adlı

çalışmalarında en çok kullanılan matematiksel sonuç veren yöntemlerden Piyasa Değeri/Defter Değeri Oranı, Tobin'in Q Oranı ve Hesaplanmış Maddi Olmayan Değer yöntemlerini kıyaslamışlardır (Tseng, Goo: 196).

Erkuş ve Burhan 2005 yılında “Entellektüel Sermayenin Raporlanması: Savunma Sanayinde Faaliyet Gösteren Bir İşletmede Örnek Olay Uygulaması” isimli çalışması, savunma sanayinde faaliyet gösteren bilgi tabanlı, sistem ve yazılım firması olan bir işletmenin yıl içinde entellektüel sermayesinde meydana gelen değişimleri analiz etmeye ve bu değişimlerin işletmeyle ilgisi olan müşteri, kurum ve bireylere açıklanmasını sağlayacak bir rapor hazırlamaya çalışmıştır. Örnek olay uygulamasına ilişkin verilerin toplanmasında mülakat, gözlem ve belgesel tarama teknikleri kullanılmıştır (Erkuş ve Burhan, 2005: 32).

Sigorta sektöründe yapılan bir araştırmada Moslehi ve diğerleri (2006) “İran Sigorta Sektöründe Entellektüel Sermaye Ölçümü İçin Bir Araç Sunumu”, isimli çalışmasında şu dört sorunun cevabı aranmıştır (1) İran sigortacılık sektöründe temel entellektüel sermaye stok ve süreçleri nelerdir? (2) Bu entellektüel sermaye göstergelerinin mevcut durumu nedir? (3) Bu entellektüel sermaye göstergelerinin potansiyel ve mevcut durumu arasında ne kadar boşluk vardır? (4) İran sigortacılık sektöründe entellektüel sermaye göstergelerinin oluşturulması ve konumlandırılması için şirketlerin öncelikleri nelerdir? Araştırma üç aşamalı olarak gerçekleştirilmiş ve belirlenen nihai kriterler 102 yöneticiden toplanan anketler ile değerlendirilmiştir. İnsan sermayesi; tutum, yetenek, iletişim becerisi ve yaratıcılık başlıkları altında; Müşteri sermayesi; müşteri desteği, işbirliği, şebeke (networking) ve müşteri ilişkileri başlıkları altında; Yapısal sermaye ise bilgi teknolojileri uygulaması, temel süreç, entellektüel mülkiyet, yenilik ve kültür başlıkları altında incelenmiştir (Moslehi ve diğerleri, 2006).

Bazı bilimadamları ve uzmanlar, entellektüel sermaye kavramını bir firmanın defter değeri ile piyasa değeri arasındaki farkı açıklamak için kullanmaktadırlar. Karl Erik Sveiby, Leif Edvinsson ve Michael Malone 1997 yılında, Baruch Lev ise 2001 yılında bu konudaki düşüncelerini ifade etmişlerdir.

Chun-Yao Tseng ve Yeong-Jia James Goo, “Intellectual Capital and Corporate Value in an Emerging Economy: Empirical Study of Taiwanese Manufacturers” adlı çalışmalarında en çok kullanılan matematiksel sonuç veren yöntemlerden Piyasa

Değeri/Defter Değeri Oranı, Tobin'in Q Oranı ve Hesaplanmış Maddi Olmayan Değer yöntemlerini kıyaslamışlardır (Tseng,: 196).

2005 yılında Metin Kamil Ercan tarafından yapılan “Değer ve Entellektüel Sermaye” adlı çalışmada Ante Pulic'in Entellektüel Katma Değer Katsayısı (VAIC) kullanılarak Türkiye’de faaliyet gösteren bazı bankaların 2002 mali tabloları aracılığıyla karlılık ve verimlilik ile sermaye etkinliği arasında bir ilişki olup olmadığı incelenmiştir. Bu çalışmada verimlilik ve karlılığın entellektüel sermaye unsurların yapılan yatırımlarla arasında negatif ilişki olduğu görülmüştür.

Entellektüel sermaye alanında yapılan tarihi araştırmaların çoğu ise, entellektüel sermaye ile firma performansı arasındaki ilişkiyi incelemektedir. Göran Roos ve Johan Roos'un 1997 yılında yayınlanan “Managing Your Company’s Intellectual Performance” isimli eseri bu noktada ilklerden biri olması bakımından önemlidir (Roos ve Roos 413-426).

Türkiye’de de entellektüel sermaye ile ilgili teorik çalışmalar ve yayınlar dünyaya paralel olarak son zamanlarda ciddi anlamda artmıştır. Arzum Erken Çelik ile Selçuk Perçin'in 2000 yılında yayınladıkları ve “Entellektüel Sermaye'nin İşletme Bazında Ölçülmesi ve Değerlendirilmesi” ismini taşıyan makale bu noktada güzel bir örnek teşkil etmektedir (Çelik ve Perçin, 2000: 111-118).

Üniversitelerde yapılan bir araştırma ise Kok tarafından, “Yüksek Öğrenim Kurumlarında Bilgi Yönetimi Girişimlerinin Parçası Olarak Entellektüel Sermaye Yönetimi” isimli çalışmasını bir Güney Afrika Üniversitesinde yapmıştır. İnsan sermayesinin parçası olarak üniversite personelinin beceri ve uzmanlığı tartışılmıştır. Yapısal sermaye yenilik ve entellektüel mülkiyet hakları gibi alanları içermektedir. Üniversitelerin müşteri sermayesi ve alandaki paydaş bilgileri giderek önemli olmaktadır. Araştırma sonucunda, bu bakış açılarının ölçülmesi ihtiyacı ve entellektüel sermayenin ölçümü ve yönetimi için yeni bir çerçeve tartışılmıştır. Sonuç olarak bir yüksek eğitim kurumunda entellektüel sermayenin ölçümü için 12 temel başarı faktörünü (kendini adanmış personel, iyi nitelikteki personeli çekme ve tutma, etkili personel ve öğrenci adalet ölçüleri uygulaması, yüksek görülebilir pozitif imajı koruma, iyi öğrencileri çekebilme yeteneği, teknoloji desteği, entellektüel mülkiyetle ilgili kalite araştırması, ilgili öğretim programları, entellektüel varlıklarla ilgili kalite araştırması,

uluslararasılaşma, vizyoner katılımcı stratejik yönetim, misyona bağlılık ve kurumun finansal refahı) ve 67 değişkeni içeren bir model geliştirilmiştir ve örgüt amaçlarını gerçekleştirmek için bileşenlerin farklı bakış açılarını ölçmede kullanılmıştır (Yıldız, 2010: 190).

3.2. HESAPLANMIŞ MADDİ OLMAYAN DEĞER YÖNTEMİ İLE BANKACILIK SEKTÖRÜ ÜZERİNE BİR UYGULAMA

Çalışmanın üçüncü bölümünde entellektüel sermayenin hesaplanmasında kullanılan bazı yöntemler yer almaktadır. Ve bu yöntemlerden matematiksel sonucu olanların kullanılabilirlik dereceleri birbirinden farklıdır. Bazı yöntemlerin hesaplaması basit olmasına rağmen entellektüel sermaye değeri konusunda genel kabul gören sonuçlar vermemektedirler. Matematiksel uygulanabilirliği olan yöntemlerin içinde Piyasa Değeri / Defter Değeri, Tobin'in Q oranı, Ekonomik Katma Değer, Entellektüel Katma Değer Katsayısı ve Hesaplanmış Maddi Olmayan Değer Yöntemi sayılabilir. Çalışmada söz konusu yöntemler içinden uygulanabilirliğinin yüksek olduğu ve işletmenin entellektüel sermaye değerini diğer dış etkenlerden en çok arındırarak hesapladığı düşünülen "Hesaplanmış Maddi Olmayan Değer Yöntemi" kullanılmıştır. Çalışmada, bankacılık sektörü oyuncularının entellektüel sermayeleri hesaplanmaya çalışılmıştır. Uygulamada ele alınan bankaların gerekli verileri bankaların kendi web sitelerinden, İMKB'nin resmi web sitesinden (WWW.BİST).

Türkiye Bankalar Birliği'nin resmi web sitesinden (www.tbb.org.tr) ve Türkiye Katılım Bankaları Birliği'nin resmi web sitesinden (www.tkbb.org.tr) temin edilmiştir. Entellektüel sermaye ölçümüne yönelik daha önce yapılmış çalışmalara toplu bir şekilde yer verilen literatür araştırmasından sonra yapılan çalışma ile nelerin amaçlandığı anlatılmıştır. Uygulamadan önce ise uygulamanın kapsamından sözedilip model açıklanmaya çalışılmıştır.

3.3. UYGULAMANIN AMACI

Entellektüel sermaye değerlerinin yıllar bazında kıyaslanması Türkiye'deki bankacılık sektörü oyuncularının tarafından bu uygulama ile yapılmaya çalışılacaktır. Bu uygulama ile bankalar üzerinde entellektüel sermayenin değeri hesaplamaya çalışacaktır.

Yapılan bu incelemeler sonucunda elde edilen verilerle bankaların kendi içlerindeki entellektüel sermaye gelişimleri bulunmaya çalışılacaktır. Çalışma sonuçlarından birtaneside entellektüel sermaye gelişimlerinin bankacılık sektörü geneline yaygın olup olmadığıdır.

Yapılan bu uygulamayla bunların dışında bankaların entellektüel sermaye değerleri ile net aktif tutarı ve entellektüel sermaye ile defter değeri arasında anlamlı bir ilişkinin olup olmadığı araştırılmıştır.

3.4. UYGULAMANIN KAPSAMI

Uygulamada Bankalar içinde Ak bankası, Alternatif bankası, Deniz bankası, Finanse bankası, Tekstil bankası, Türk ekonomik bankası, Türkiye Garanti bankası, Türkiye Halk bankası, Türkiye İş bankası, Türkiye Vakıflar bankası ve Yapı ve Kredi bankasına yer verilmiştir.

3.5. UYGULAMADA KULLANILACAK YÖNTEM

Uygulamada entellektüel sermayenin hesaplanmasında “Hesaplanmış Maddi Olmayan Değer Yöntemi” kullanılacaktır. Bu yöntemde bankaların mali tabloları entellektüel sermaye değerinin hesaplanabilmesi için yeterli olmaktadır. Ardışık üç yılın ortalama verileri kullanılarak hesaplanan entellektüel sermaye değerleri ile bankaların yıllar bazındaki entellektüel sermaye gelişimleri incelenebilmektedir.

Bankaların kendi web sitelerinden gerekse (www.imkb.gov.tr, www.tbb.org.tr, www.tkbb.org.tr) gibi resmi sitelerden oluşan elde edilen mali tablolardan, yöntemde kullanılacak olan net aktif, dış borç ve vergiden önceki kar rakamları çıkarıldıktan sonra bu rakamları düzenli olarak gösteren bir veri tablosu hazırlanmıştır.

Hazırlanan ikinci bir veri tablosu daha sonra her üç ardışık yılın net aktif, vergiden önceki kar ve dış borç ortalamalarının bulup yapmaya çalışılmıştır. Entellektüel sermaye değerlerinin hesaplanmasında, uygulamaya konu bankaların maddi varlık karlılık oranlarından sektörün maddi varlık karlılık oranı hesaplanmıştır.

Kurumlar vergisi oranı olarak %20; ağırlıklı ortalama sermaye maliyeti olarak ise bu konuda çok farklı ölçümler olması nedeni ile sektörün geneli için %10 kullanılmaktadır. Vergiden önceki kar ve net aktif rakamları ve bazı sabit değerler kullanılarak her banka için yıllar bazında entellektüel sermaye değerleri birinci tablo sonunda hesaplanmıştır.

Yine son üç yılın dış borç rakamlarından ortalama dış borç rakamlarına Bankaların defter değerlerinin tespit ile yapılmıştır. Bu nedenle uygulamaya konu dönem sayısı da “3” oluşturulmuştur. Her banka ve her yıl için dış borç rakamı ile net aktif rakamının birlikte kullanılmasından dolayı ayrı defter değerleri hesaplanmıştır.

Son tabloda ise, entelektüel sermaye ile net aktif tutarları ve defter değerleri arasında ilişkinin bulup bulunmadığının tespiti için önceki iki tabloda bulunan değerler birlikte kullanılmıştır. Uygulamada kullanılan tablolar şöyledir:

Tablo 3.1. Uygulamada Kullanılacak Yöntem Açıklamaları

1. Entelektüel Sermaye Değeri Hesaplama Tablosu

TANIMLAR	AÇIKLAMALAR	HESAPLAMALAR	FORMÜLASYON
3 Yıl için Vergiden Önceki Kazanç (Dönem Karı)	Vergiden önceki kazanç	2	A
3 Dönem için Firmanın Ortalama Maddi Varlık Tutarının (Net Aktif)	Firma ortalama maddi varlık tutarı	3	B
Maddi Varlıklarından Elde Ettiği Kazanç Oranı (Ortalama Maddi Varlık Karlılık Oranı)	Vergiden önceki kazanç / firma ortalama maddi varlık tutarı	2/3	A/B
Sektör için Ortalama Maddi Varlık Karlılık Oranı	Sektör toplam dönem karı / sektör toplam maddi varlık tutarı	5	C
Normal Kazanç	Firma ortalama maddi varlık tutarı * Sektör için Ortalama Maddi Varlık Karlılık Oranı	6=3*5	B*C
Ek Kazanç	Vergiden önceki kazanç – normal kazanç	7=2-6	A-(C*B)
Ek Kazanca ilişkin Kurumlar Veya Gelir Vergisi	Ek kazanç * %20	8=7*%20	[A-(C*B)]*%20
Net Ek Kazanç	Ek kazanç - (ek kazanç * %20)	9=7-8	{A-(C*B)}-{[A-(C*B)]*%20}
Firmanın Ağırlıklı Ortalama Sermaye Maliyeti	Firma ağırlıklı ortalama sermaye maliyeti	10	D
Entelektüel Sermaye Değeri	net ek kazanç / firma ağırlıklı ortalama sermaye maliyeti	11=9/10	((A-(C*B))-{[A-(C*B)]*%20}) / D

2. Defter Değeri Hesaplama Tablosu

TANIMLAR	AÇIKLAMALAR	HESAPLAMALAR	FORMÜLASYON
Dış Borç Toplamı	Yıllar itibariyle dış borç rakam toplamı	II	A
Dönem Sayısı	Araştırmaya Alınan Yıl Sayısı	III	B
Ortalama Borç Tutarı	Yıllar itibariyle dış borç rakam toplamı / Araştırmaya Alınan Yıl Sayısı	IV=II/III	A/B
Net Aktif Toplamı	Yıllar itibariyle net aktif rakamı toplamı	V	C
Ortalama Net Aktif Tutarı	Yıllar itibariyle net aktif rakamı toplamı / Araştırmaya Alınan Yıl Sayısı	VI=V/III	C/B
Defter Değeri	Ortalama Net Aktif Tutarı - Ortalama Borç Tutarı	VII=VI-IV	(C/B)-(A/B)

3. Entellektüel Sermaye Değeri, Net Aktif Tutarı Ve Defter Değeri Kıyaslama Tablosu

TANIMLAR	AÇIKLAMALAR	HESAPLAMALAR	FORMÜLASYON
Entellektüel Sermaye Tutarı	1.sayfada bulunan entellektüel sermaye rakamı	a	11
Defter Değeri	2.sayfada bulunan defter değeri	b	VII
Ortalama Net Aktif Tutarı	Entellektüel Sermaye Tutarı / Defter Değeri	c	VI
Entellektüel Sermaye Defter Değeri Oranı	Entellektüel Sermaye Tutarı / Defter Değeri	d=a/b	11/VII
Entellektüel Sermaye Net Aktif Oranı	Entellektüel Sermaye Tutarı / Net Aktif Tutarı	e=a/c	11/VI

3.6. HESAPLANMIŞ MADDİ OLMAYAN DEĞER YÖNTEMİ İLE BANKALARIN ENTELLEKTÜEL SERMAYELERİNİN ÖLÇÜMÜ VE ÇEŞİTLİ KRİTERLER BAZINDA KIYASLANARAK YORUMLANMASI

Çalışmamızın uygulama bölümünde daha önce hazırlanışı ve bölümleri anlatılan tablolar aracılığı ile Türkiye’de faaliyet gösteren bankaların entellektüel sermaye değerleri incelenmiştir. Her banka için ayrı ayrı hazırlanan üçer farklı tablo ekler bölümünde yer almaktadır.

3.7. UYGULAMA KAPSAMINDA YER ALAN BANKALAR

➤ Türk Ekonomik Bankası; uygulama kapsamındaki her yıl mali tablolarında zarar beyan edildiği için sonuç hesaplanmamıştır. Zarar açıklarken, maddi varlık karlılık oranı sektörün altında kalmıştır. Entellektüel sermaye değeri azalırken defter değeri artmaya başlamıştır. Aynı zamanda entellektüel sermaye / defter değeri ve entellektüel sermaye değeri / net aktif oranları 4 sene içinde düşmüştür.

➤ Türk Garanti Bankası A.Ş; baktığımızda 2008- 2011 yılına kadar sektörün ortalama maddi varlık karlılık oranının üzerinde bir karlılık oranına sahip olmuş ve 2008 ile 2011 yılları arasında entelektüel sermaye değeri çok artış göstermektedir. Bankanın defter değerinde yıllar içinde artan bir seyir izlemiştir. Bunun yanında entelektüel sermaye değeri / defter değeri ve entellektüel sermaye değeri / net aktif tutarı oranları 2008’ den 2011’ e kadar artış göstermiştir.

➤ Alternatif Bankası; uygulama kapsamındaki her yıl gelir tablolarında kar açıklarken, maddi varlık karlılık oranı sektörün altında getiri elde edebilmiştir. Bu nedenle bankanın entellektüel sermaye değerleri konusunda yorum yapılamamaktadır.

➤ Deniz Bankası; 2008 yılında bankanın maddi varlık karlılık oranı sektör ortalamasının altında kalmıştır. Diğer yıllara bakıldığında ise sektörün ortalama maddi varlık karlılık oranının üzerinde bir karlılık oranına sahip olmuştur. Bankanın defter değerinde yıllar içinde artan bir seyir izlemiştir. Bunun yanında entellektüel sermaye değeri / defter değeri yıllar içinde artmıştır. Entellektüel sermaye değeri / net aktif tutarı oranları ve entellektüel sermaye 2008’de negatif olarak seyrederken 2009 ve sonraki yıllarda giderek artmıştır. Ve bu artış bankanın 2008 krizinin getirdiği olumsuzluklardan etkilenmediğini gösterir

➤ Türkiye Vakıf Bankası; uygulama kapsamındaki her yıl gelir tablolarında kar açıklarken, maddi varlık karlılık oranı 2008, 2009, 2010 yıllarında sektörün altında kalmıştır. Bu nedenle bankanın entellektüel sermaye değerleri konusunda yorum yapılamamaktadır. Ancak 2011 yılında, maddi varlık karlılık oranı sektörünün eşit olmasına rağmen, defter değeri artış göstermektedir. Hesaplanan diğer iki oranı ise yani entellektüel sermaye değeri / defter değeri yıllar içinde artmıştır. Entellektüel sermaye değeri / net aktif tutarı oranları ve entellektüel sermaye değeri de aynı şekilde artmıştır.

➤ Finans Bankası; 2008’den 2011’e kadar bankanın maddi varlık oranı sektör ortalamasının üzerindedir. Sadece 2009 yılında maddi oranı sektör ortalamasının altında

kalmış. Defter değerleri yıllar geçtikçe artmaktadır. Entellektüel sermaye defter değeri oranı ve entellektüel sermaye değeri / net aktif tutarı oranında anlamlı bir veri elde edilememiştir.

➤ Türkiye İş Bankası, incelenen her yıl için kar elde etmiştir. Ancak 2011 yılında maddi varlık karlılık oranı sektör ortalamasının altında kalmıştır. 2011 yılına kadar artan entellektüel sermaye değeri 2011 yılında düşmüş, bankanın defter değeri yıllar içinde sürekli artış göstermekte olup, hesaplanan diğer iki oran da artmaktadır. Yalnız 2011 yılında bu iki oran maddi varlık karlılık oranının sektör altında kalmasından dolayı azalmıştır.

➤ Yapı ve Kredi Bankası A.Ş.; her yıl maddi varlık karlılık oranı sektör ortalamasının üzerinde bir karlılık oranına sahip olmuş ve entellektüel sermaye değeri 2009 yılı haricinde artış göstermektedir. Defter değeri ise her yıl daha da artmış ve entellektüel sermaye defter değeri oranı, entellektüel sermaye net aktif oranı belirgin bir hareket göstermemiştir.

➤ Türkiye Halk Bankası; bu bankanın uygulama kapsamına baktığımızda her yıl maddi varlık karlılık oranı sektör ortalamasının üzerinde bir karlılık oranına sahip olmuş. Ve entellektüel sermaye değeri de her yıl artmaya başlamıştır. Bu bankanın defter değeri yıllar içinde sürekli artmıştır. Hesaplanan diğer iki oran ise 2011 yılı hariç artış göstermiştir.

➤ Tekstil Bankası, her yıl maddi varlık karlılık oranı sektör ortalamasının altında kaldığı için bu konuda yorum yapılamadı. Ancak, anladığımız kadarıyla sektör ortalamasının altında kaldığı için entellektüel sermaye değeri negatiftir. Defter değerleri artmaya başlamıştır.

➤ Akbank her yıl maddi varlık karlılık oranı sektör ortalamasının üzerinde bir karlılık oranına sahip olmuş ve yıllar içinde entellektüel sermaye değeri artmıştır. Bankanın defter değeri de yıllar içinde artan bir seyir izlemiştir. Bunun yanında entellektüel sermaye değeri / defter değeri ve entellektüel sermaye değeri / net aktif tutarı oranları yıllar geçtikçe artmıştır.

Tablo 3.2. Bankalar Verileri Listesi Türkiye Halk Bankası

TANIMLAR		UYGULAMA			
		2008	2009	2010	2011
3 Yıl için Vergiden Önceki Kazanç (Dönem Karı)	3	1264366	2058773	2635547	2353010
3 Dönem için Firmanın Ortalama Maddi Varlık Tutarının (Net Aktif)	4	50997878	60782791	73026879	92160657
Maddi Varlıklarından Elde Ettiği Kazanç Oranı (Ortalama Maddi Varlık Karlılık Oranı)	$\frac{3}{4}$	0,024	0,033	0,036	0,025
Sektör için Ortalama Maddi Varlık Karlılık Oranı	6	0,019	0,024	0,021	0,018
Normal Kazanç	7=4*6	968959	1458787	1533564	1658891
Ek Kazanç	8=3-7	295407	599986	1101982	694119
Ek Kazanca İlişkin Kurumlar Veya Gelir Vergisi	9=8*%20	59081	119997	220396	138824
Net Ek Kazanç	10=8-9	236325	479988	881585	555295
Firmanın Ağırlıklı Ort. Ser Mal	11	0,10	0,10	0,10	0,10
Ent.Ser. Değeri	12=10/11	2363250	4799880	8815850	5552950

TANIMLAR		UYGULAMA			
		2008	2009	2010	2011
Dış Borç Toplamı	II	46807068	55006641	65654554	83599787
Dönem Sayısı	III	3	3	3	3
Ortalama Borç Tutarı	IV=II/III	15602356	18335547	21884851	27866595
Net Aktif Toplamı	V=4	50997878	60782791	73026879	92160657
Ortalama Net Aktif Tutarı	VI=V/III	16999292	20260930	24342293	30720219
Defter Değeri	VII=VI-IV	1396936	1925383	2457442	2853624

TANIMLAR		UYGULAMA			
		2008	2009	2010	2011
Entellektüel Sermaye Tutarı	12	2363250	4799880	8815850	5552950
Defter Değeri	VII	1396936	1925383	2457442	2853624
Ortalama Net Aktif Tutarı	VI	16999299	20260930	24342293	30720219
Entellektüel Sermaye Defter Değeri Oranı	12/VII	1,69	2,5	3,587	1,945
Entellektüel Sermaye Net Aktif Oranı	12/VI	0,139	0,24	0,36	0,18

Tablo 3.2 (Devamı) Türkiye Garanti Bankası Anonim Şirketi

TANIMLAR		UYGULAMA			
		2008	2009	2010	2011
3 Yıl için Vergiden Önceki Kazanç (Dönem Karı)	3	2161988	3778528	4281247	4276409
3 Dönem için Firmanın Ortalama Maddi Varlık Tutarının (Net Aktif)	4	88940860	105462054	136794933	163475323
Maddi Varlıklarından Elde Ettiği Kazanç Oranı (Ortalama Maddi Varlık Karlılık Oranı)	3/4	0,024	0,035	0,0313	0,0261
Sektör için Ortalama Maddi Varlık Karlılık Oranı	6	0,019	0,024	0,021	0,018
Normal Kazanç	7=4*6	1689876	2531089	2872693	2942555
Ek Kazanç	8=3-7	472112	1247439	1408554	1333854
Ek Kazanca ilişkin Kurumlar Veya Gelir Vergisi	9=8*%20	94422	249487	281710	266770
Net Ek Kazanç	10=8-9	377690	997952	1126843	1067084
Firmanın Ağırlıklı Ort. Ser Mal	11	0,10	0,10	0,10	0,10
Ent.Ser. Değeri	12=10/11	3776900	9979520	11268430	10670840

TANIMLAR		UYGULAMA			
		2008	2009	2010	2011
Dış Borç Toplamı	II	79471786	92146367	120119515	145575539
Dönem Sayısı	III	3	3	3	3
Ortalama Borç Tutarı	IV=II/III	26490595	30715455	40039838	48525179
Net Aktif Toplamı	V=4	88940860	105462054	136794933	163475323
Ortalama Net Aktif Tutarı	VI=V/III	29646953	35154018	45598311	54491774
Defter Değeri	VII=VI-IV	3156358	4438563	5558473	5966595

TANIMLAR		UYGULAMA			
		2008	2009	2010	2011
Entellektüel Sermaye Tutarı	12	3776900	9979520	11268430	10670840
Defter Değeri	VII	3156358	4438563	5558473	5966595
Ortalama Net Aktif Tutarı	VI	29646953	5540957	45598311	54491774
Entellektüel Sermaye Defter Değeri Oranı	12/VII	1,19	2,248	2,027	1,788
Entellektüel Sermaye Net Aktif Oranı	12/VI	0,127	1,80	0,247	0,195

Tablo 3.2 (Devamı) Türk Ekonomik Bankası (BİN TL)

TANIMLAR		UYGULAMA			
		2008	2009	2010	2011
3 Yıl İçin Vergiden Önceki Kazanç (Dönem Karı)	3	225618	290468	289731	283337
3 Dönem için Firmanın Ortalama Maddi Varlık Tutarının (Net Aktif)	4	16994458	17038432	19031105	38091738
Maddi Varlıklarından Elde Ettiği Kazanç Oranı (Ortalama Maddi Varlık Karlılık Oranı)	3/4	0,013	0,017	0,015	0,007
Sektör için Ortalama Maddi Varlık Karlılık Oranı	6	0,019	0,024	0,021	0,018
Normal Kazanç	7=4*6	322894	408922	399653	685651
Ek Kazanç	8=3-7	-97276	-118454	-109922	-402314
Ek Kazanca İlişkin Kurumlar Veya Gelir Vergisi	9=8*%20	-19455	-23690	-21984	-80462
Net Ek Kazanç	10=8-9	-77820	-94763	-87937	-321851
Firmanın Ağırlıklı Ort Ser Mal	11	0,10	0,10	0,10	0,10
Ent.Ser. Değeri	12=10/11	-778200	-947630	-879370	-3218510

TANIMLAR		UYGULAMA			
		2008	2009	2010	2011
Dış Borç Toplamı	II	15446342	15205124	17218242	33878427
Dönem Sayısı	III	3	3	3	3
Ortalama Borç Tutarı	IV=II/III	5148780	5068374	5739414	11292809
Net Aktif Toplamı	V=4	16994458	17038432	19031105	38091738
Ortalama Net Aktif Tutarı	VI=V/III	5664820	5679477	6343701	12697246
Defter Değeri	VII=VI-IV	516039	611103	604287	1404437

TANIMLAR		UYGULAMA			
		2008	2009	2010	2011
Entellektüel Sermaye Tutarı	12	-778200	-947630	-879370	-3218510
Defter Değeri	VII	516039	611103	604287	1404437
Ortalama Net Aktif Tutarı	VI	5148780	5679477	6343701	12697246
Entellektüel Sermaye Defter Değeri Oranı	12/VII	-1,50	-1,55	-1,45	-2,291
Entellektüel Sermaye Net Aktif Oranı	12/VI	-0,15	-0,166	-0,138	-0,25

Tablo 3.2 (Devamı) Alternatif Bank

TANIMLAR		UYGULAMA			
		2008	2009	2010	2011
3 Yıl için Vergiden Önceki Kazanç (Dönem Karı)	3	55590	84947	41432	44644
3 Dönem için Firmanın Ortalama Maddi Varlık Tutarının (Net Aktif)	4	3761845	3662554	4305729	6495823
Maddi Varlıklarından Elde Ettiği Kazanç Oranı (Ortalama Maddi Varlık Karlılık Oranı)	$\frac{3}{4}$	0,014	0,023	0,0096	0,0068
Sektör için Ortalama Maddi Varlık Karlılık Oranı	6	0,019	0,024	0,021	0,018
Normal Kazanç	$7=4*6$	71475	87901	90420	116925
Ek Kazanç	$8=3-7$	-15885	-2954	-48988	-72281
Ek Kazanca İlişkin Kurumlar Veya Gelir Vergisi	$9=8* \%20$	3177	590	9797	14456
Net Ek Kazanç	$10=8-9$	-12708	-2364	-39191	-578250
Firmanın Ağırlıklı Ort Ser Mal	11	0,10	0,10	0,10	0,10
Ent.Ser. Değeri	$12=10/11$	-127080	-23640	-391910	-578250

TANIMLAR		UYGULAMA			
		2008	2009	2010	2011
Dış Borç Toplamı	II	3381274	3215201	3824313	5990101
Dönem Sayısı	III	3	3	3	3
Ortalama Borç Tutarı	$IV=II/III$	1127091	1071733	1274771	1996700
Net Aktif Toplamı	V=4	3761845	3662554	4305729	6495823
Ortalama Net Aktif Tutarı	$VI=V/III$	1253948	1220851	1435243	2165274
Defter Değeri	$VII=VI-IV$	126857	149118	160472	168574

TANIMLAR		UYGULAMA			
		2008	2009	2010	2011
Entellektüel Sermaye Tutarı	12	-127080	-23630	-391900	-578250
Defter Değeri	VII	126857	149118	160472	168574
Ortalama Net Aktif Tutarı	VI	1253948	1220851	1435243	2165274
Entellektüel Sermaye Defter Değeri Oranı	$12/VII$	-1	-0,15	-2,44	-3,43
Entellektüel Sermaye Net Aktif Oranı	$12/VI$	-0,10	-0,019	-0,27	-0,26

Tablo 3.2 (Devamı) Deniz Bank

TANIMLAR		UYGULAMA			
		2008	2009	2010	2011
3 Yıl için Vergiden Önceki Kazanç (Dönem Karı)	3	393652	777495	779478	916890
3 Dönem için Firmanın Ortalama Maddi Varlık Tutarının (Net Aktif)	4	24222070	25942895	33853164	44756282
Maddi Varlıklarından Elde Ettiği Kazanç Oranı (Ortalama Maddi Varlık Karlılık Oranı)	¼	0,016	0,029	0,023	0,020
Sektör için Ortalama Maddi Varlık Karlılık Oranı	6	0,019	0,024	0,021	0,018
Normal Kazanç	7=4*6	460219	622630	710916	805613
Ek Kazanç	8=3-7	-66567	154865	68561	111277
Ek Kazanca ilişkin Kurumlar Veya Gelir Vergisi	9=8*%20	-13313	30973	13712	22255
Net Ek Kazanç	10=8-9	-53254	123892	54848	89021
Firmanın Ağırlıklı Ort Ser Mal	11	0,10	0,10	0,10	0,10
Ent.Ser. Değeri	12=10/11	-532540	1238920	548480	890210

TANIMLAR		UYGULAMA			
		2008	2009	2010	2011
Dış Borç Toplamı	II	21934928	22974947	30193959	40114819
Dönem Sayısı	III	3	3	3	3
Ortalama Borç Tutarı	IV=II/III	7311642	7658315	10064653	13371606
Net Aktif Toplamı	V=4	24222070	25942895	33853164	44756282
Ortalama Net Aktif Tutarı	VI=V/III	8074023	8647631	11284388	14918760
Defter Değeri	VII=VI-IV	762381	989317	1219735	1547154

TANIMLAR		UYGULAMA			
		2008	2009	2010	2011
Entellektüel Sermaye Tutarı	12	-532540	1238920	548480	890210
Defter Değeri	VII	762381	989317	1219735	1547154
Ortalama Net Aktif Tutarı	VI	8074023	8647631	11284388	14918760
Entellektüel Sermaye Defter Değeri Oranı	12/VII	-0,698	0,125	0,44	0,575
Entellektüel Sermaye Net Aktif Oranı	12/VI	-0,065	0,143	0,048	0,059

Tablo 3.2 (Devamı) Türkiye Vakıf Bankası

TANIMLAR		UYGULAMA			
		2008	2009	2010	2011
3 Yıl için Vergiden Önceki Kazanç (Dönem Karı)	3	994534	1562014	1446514	1702545
3 Dönem için Firmanın Ortalama Maddi Varlık Tutarının (Net Aktif)	4	54541607	67009838	76834902	93460544
Maddi Varlıklarından Elde Ettiği Kazanç Oranı (Ortalama Maddi Varlık Karlılık Oranı)	¾	0,018	0,023	0,018	0,018
Sektör için Ortalama Maddi Varlık Karlılık Oranı	6	0,019	0,024	0,021	0,018
Normal Kazanç	7=4*6	1036290	1635040	1613532	1682289
Ek Kazanç	8=3-7	-41756	-73026	-167018	20256
Ek Kazanca ilişkin Kurumlar Veya Gelir Vergisi	9=8*%20	-8351	-14605	-33403	4051
Net Ek Kazanç	10=8-9	-33405	-58420	-133614	16205
Firmanın Ağırlıklı Ort Ser Mal	11	0,10	0,10	0,10	0,10
Ent.Ser. Değeri	12=10/11	-334050	-584200	-1336140	162050

TANIMLAR		UYGULAMA			
		2008	2009	2010	2011
Dış Borç Toplamı	II	48609378	59431259	68255819	83862342
Dönem Sayısı	III	3	3	3	3
Ortalama Borç Tutarı	IV=II/III	16203126	19810419	22751940	27954114
Net Aktif Toplamı	V=4	54541607	67009838	76834902	93460544
Ortalama Net Aktif Tutarı	VI=V/III	18180535	22336612	25611634	31153514
Defter Değeri	VII=VI-IV	1977409	2526193	2859694	3199400

TANIMLAR		UYGULAMA			
		2008	2009	2010	2011
Entellektüel Sermaye Tutarı	12	-334050	-584200	-1336140	162050
Defter Değeri	VII	1977409	2526193	2859694	3199400
Ortalama Net Aktif Tutarı	VI	16203126	22336612	25611634	31153514
Entellektüel Sermaye Defter Değeri Oranı	12/VII	-0,17	-0,231	-0,467	0,05
Entellektüel Sermaye Net Aktif Oranı	12/VI	-0,02	-0,0261	-0,052	0,005

Tablo 3.2 (Devamı) Finans Bank

TANIMLAR		UYGULAMA			
		2008	2009	2010	2011
3 Yıl için Vergiden Önceki Kazanç (Dönem Karı)	3	574483	645528	117425	1181955
3 Dönem için Firmanın Ortalama Maddi Varlık Tutarının (Net Aktif)	4	30090644	30271843	39253924	47230833
Maddi Varlıklarından Elde Ettiği Kazanç Oranı (Ortalama Maddi Varlık Karlılık Oranı)	¼	0,019	0,021	0,029	0,025
Sektör için Ortalama Maddi Varlık Karlılık Oranı	6	0,019	0,024	0,021	0,018
Normal Kazanç	7=4*6	571722	726524	824332	850155
Ek Kazanç	8=3-7	2760	80996	351092	331800
Ek Kazanca ilişkin Kurumlar Veya Gelir Vergisi	9=8*%20	552	16199	70218	66360
Net Ek Kazanç	10=8-9	2207	64796	280873	265440
Firmanın Ağırlıklı Ort. Ser Mal	11	0,10	0,10	0,10	0,10
Ent.Ser. Değeri	12=10/11	22070	647960	2808730	2654400

TANIMLAR		UYGULAMA			
		2008	2009	2010	2011
Dış Borç Toplamı	II	26826066	26377781	33867457	41319510
Dönem Sayısı	III	3	3	3	3
Ortalama Borç Tutarı	IV=II/III	8942022	8792593	11289152	13773170
Net Aktif Toplamı	V=4	30090644	30271843	39253924	47230833
Ortalama Net Aktif Tutarı	VI=V/III	10030215	10090614	13084641	15743611
Defter Değeri	VII=VI-IV	1088192	1298021	1795489	1970441

TANIMLAR		UYGULAMA			
		2008	2009	2010	2011
Entellektüel Sermaye Tutarı	12	22070	613170	280873	2654400
Defter Değeri	VII	1088192	1298021	1795489	1970441
Ortalama Net Aktif Tutarı	VI	10030215	10090614	13084641	15743611
Entellektüel Sermaye Defter Değeri Oranı	12/VII	0,02	0,47	0,156	1,347
Entellektüel Sermaye Net Aktif Oranı	12/VI	0,002	0,06	0,02	0,168

Tablo 3.2 (Devamı) Deniz Bankası

TANIMLAR		UYGULAMA			
		2008	2009	2010	2011
3 Yıl için Vergiden Önceki Kazanç (Dönem Karı)	3	393652	777495	779478	916890
3 Dönem için Firmanın Ortalama Maddi Varlık Tutarının (Net Aktif)	4	24222070	25942895	33853164	44756282
Maddi Varlıklarından Elde Ettiği Kazanç Oranı (Ortalama Maddi Varlık Karlılık Oranı)	¼	0,016	0,029	0,023	0,020
Sektör için Ortalama Maddi Varlık Karlılık Oranı	6	0,019	0,024	0,021	0,018
Normal Kazanç	7=4*6	460219	622630	710916	805613
Ek Kazanç	8=3-7	-66567	154865	68561	111277
Ek Kazanca ilişkin Kurumlar Veya Gelir Vergisi	9=8*%20	-13313	30973	13712	22255
Net Ek Kazanç	10=8-9	-53254	123892	54848	89021
Firmanın Ağırlıklı Ort Ser Mal	11	0,10	0,10	0,10	0,10
Ent.Ser. Değeri	12=10/11	-532540	1238920	548480	890210

TANIMLAR		UYGULAMA			
		2008	2009	2010	2011
Dış Borç Toplamı	II	21934928	22974947	30193959	40114819
Dönem Sayısı	III	3	3	3	3
Ortalama Borç Tutarı	IV=II/III	7311642	7658315	10064653	13371606
Net Aktif Toplamı	V=4	24222070	25942895	33853164	44756282
Ortalama Net Aktif Tutarı	VI=V/III	8074023	8647631	11284388	14918760
Defter Değeri	VII=VI-IV	762381	989317	1219735	1547154

TANIMLAR		UYGULAMA			
		2008	2009	2010	2011
Entellektüel Sermaye Tutarı	12	-532540	1238920	548480	890210
Defter Değeri	VII	762381	989317	1219735	1547154
Ortalama Net Aktif Tutarı	VI	8074023	8647631	11284388	14918760
Entellektüel Sermaye Defter Değeri Oranı	12/VII	-0,698	0,125	0,44	0,575
Entellektüel Sermaye Net Aktif Oranı	12/VI	-0,065	0,143	0,048	0,059

Tablo 3.2 (Devamı) Türkiye İş Bankası

TANIMLAR		UYGULAMA			
		2008	2009	2010	2011
3 Yıl için Vergiden Önceki Kazanç (Dönem Karı)	3	2215722	3367509	3920627	3097909
3 Dönem için Firmanın Ortalama Maddi Varlık Tutarının (Net Aktif)	4	111208031	128916476	150810736	183935830
Maddi Varlıklarından Elde Ettiği Kazanç Oranı (Ortalama Maddi Varlık Karlılık Oranı)	¾	0,02	0,026	0,026	0,017
Sektör için Ortalama Maddi Varlık Karlılık Oranı	6	0,019	0,024	0,021	0,018
Normal Kazanç	7=4*6	2112952	3093995	3167025	3310898
Ek Kazanç	8=3-7	102770	273514	753602	-212989
Ek Kazanca ilişkin Kurumlar Veya Gelir Vergisi	9=8*%20	20554	54708	150720	-42597
Net Ek Kazanç	10=8-9	82216	218810	602882	-170392
Firmanın Ağırlıklı Ort Ser Mal	11	0,10	0,10	0,10	0,10
Ent.Ser. Değeri	12=10/11	822160	2188100	6028800	-1703920

TANIMLAR		UYGULAMA			
		2008	2009	2010	2011
Dış Borç Toplamı	II	99216780	113610551	131824081	163628261
Dönem Sayısı	III	3	3	3	3
Ortalama Borç Tutarı	IV=II/III	33072260	37870183	43941360	54542753
Net Aktif Toplamı	V=4	111208031	128916476	150810736	183938830
Ortalama Net Aktif Tutarı	VI=V/III	37069343	42972158	50270245	61312943
Defter Değeri	VII=VI-IV	3997083	5101975	6328885	6770190

TANIMLAR		UYGULAMA			
		2008	2009	2010	2011
Entellektüel Sermaye Tutarı	12	822150	2188100	6028800	-1703910
Defter Değeri	VII	3997083	5101975	6328885	6770190
Ortalama Net Aktif Tutarı	VI	37069343	42972158	50270245	61312943
Entellektüel Sermaye Defter Değeri Oranı	12/VII	0,020	0,428	0,95	-0,25
Entellektüel Sermaye Net Aktif Oranı	12/VI	0,022	0,05	0,12	-0,27

Tablo 3.2 (Devamı) Yapı ve Kredi Bankası A.Ş

TANIMLAR		UYGULAMA			
		2008	2009	2010	2011
3 Yıl için Vergiden Önceki Kazanç (Dönem Karı)	3	1614468	1908438	2793699	2876164
3 Dönem için Firmanın Ortalama Maddi Varlık Tutarının (Net Aktif)	4	70872227	71734484	92814058	117450131
Maddi Varlıklarından Elde Ettiği Kazanç Oranı (Ortalama Maddi Varlık Karlılık Oranı)	$\frac{3}{4}$	0,0227	0,0266	0,03	0,024
Sektör için Ortalama Maddi Varlık Karlılık Oranı	6	0,019	0,024	0,021	0,018
Normal Kazanç	$7=4*6$	1346572	1721627	1949095	2114102
Ek Kazanç	$8=3-7$	267895	186810	844603	762061
Ek Kazanca İlişkin Kurumlar Veya Gelir Vergisi	$9=8*\%20$	53579	37362	168920	152412
Net Ek Kazanç	$10=8-9$	214315	149447	675683	609648
Firmanın Ağırlıklı Ort. Ser Mal	11	0,10	0,10	0,10	0,10
Ent.Ser. Değeri	$12=10/11$	2143150	1494470	675683	6096480

TANIMLAR		UYGULAMA			
		2008	2009	2010	2011
Dış Borç Toplamı	II	64008546	63248344	82068289	104814897
Dönem Sayısı	III	3	3	3	3
Ortalama Borç Tutarı	$IV=II/III$	21336182	21082781	27356096	34938299
Net Aktif Toplamı	$V=4$	70872227	71734484	92814058	117450131
Ortalama Net Aktif Tutarı	$VI=V/III$	23624075	23911494	30938019	39150043
Defter Değeri	$VII=VI-IV$	2287893	2828713	3581923	13050014

TANIMLAR		UYGULAMA			
		2008	2009	2010	2011
Entellektüel Sermaye Tutarı	12	2143150	1494470	675683	6096480
Defter Değeri	VII	2287893	2828713	3581923	13050014
Ortalama Net Aktif Tutarı	VI	23624075	23911494	30938019	39150043
Entellektüel Sermaye Defter Değeri Oranı	$12/VII$	0,93	0,53	0,188	0,467
Entellektüel Sermaye Net Aktif Oranı	$12/VI$	0,09	0,062	0,021	0,155

Tablo 3.2 (Devamı) Tekstil Bankası (BİN TL)

TANIMLAR		UYGULAMA			
		2008	2009	2010	2011
3 Yıl için Vergiden Önceki Kazanç (Dönem Karı)	3	7466	19564	25947	30693
3 Dönem için Firmanın Ortalama Maddi Varlık Tutarının (Net Aktif)	4		2140007	2571380	3503111
Maddi Varlıklarından Elde Ettiği Kazanç Oranı (Ortalama Maddi Varlık Karlılık Oranı)	3/4		0,009	0,01	0,0087
Sektör için Ortalama Maddi Varlık Karlılık Oranı	6	0,019	0,024	0,021	0,018
Normal Kazanç	7=4*6		51360	53998	53055
Ek Kazanç	8=3-7		-31796	-28051	-32363
Ek Kazanca İlişkin Kurumlar Veya Gelir Vergisi	9=8*%20		-6359	-5610	-6472
Net Ek Kazanç	10=8-9		-25436	-22440	-25890
Firmanın Ağırlıklı Ort. Ser Mal	11	0,10	0,10	0,10	0,10
Ent.Ser. Değeri	12=10/11		-254360	-224400	-258900

TANIMLAR		UYGULAMA			
		2008	2009	2010	2011
Dış Borç Toplamı	II		1677196	2074836	2985321
Dönem Sayısı	III		3	3	3
Ortalama Borç Tutarı	IV=II/III		559065	691612	995107
Net Aktif Toplamı	V=4		2140007	2571380	3503111
Ortalama Net Aktif Tutarı	VI=V/III		713335	857126	1167703
Defter Değeri	VII=VI-IV		154270	165514	172596

TANIMLAR		UYGULAMA			
		2008	2009	2010	2011
Entellektüel Sermaye Tutarı	12		-254360	-224400	-258900
Defter Değeri	VII		154270	165514	172596
Ortalama Net Aktif Tutarı	VI		713335	857126	1167703
Entellektüel Sermaye Defter Değeri Oranı	12/VII		-1,65	-1,35	-1,5
Entellektüel Sermaye Net Aktif Oranı	12/VI		-0,35	-0,26	-0,22

Tablo 3.2 (Devamı) Ak Bankası (BİN TL)

TANIMLAR		UYGULAMA			
		2008	2009	2010	2011
3 Yıl için Vergiden Önceki Kazanç (Dönem Karı)	3	2151710	3289039	3764522	3205181
3 Dönem için Firmanın Ortalama Maddi Varlık Tutarının (Net Aktif)	4	93092635	102833447	120069727	139907132
Maddi Varlıklarından Elde Ettiği Kazanç Oranı (Ortalama Maddi Varlık Karlılık Oranı)	¼	0,023	0,031	0,31	0,022
Sektör için Ortalama Maddi Varlık Karlılık Oranı	6	0,019	0,024	0,021	0,018
Normal Kazanç	7=4*6	1805997	2468002	2521464	2518328
Ek Kazanç	8=3-7	345713	821037	1243058	686853
Ek Kazanca ilişkin Kurumlar Veya Gelir Vergisi	9=8*%20	69142	164207	248611	137370
Net Ek Kazanç	10=8-9	276570	656829	994445	549483
Firmanın Ağırlıklı Ort Ser Mal	11	0,10	0,10	0,10	0,10
Ent.Ser. Değeri	12=10/11	2765700	6568290	9944450	5494830

TANIMLAR		UYGULAMA			
		2008	2009	2010	2011
Dış Borç Toplamı	II	81761897	88386097	102122133	121775753
Dönem Sayısı	III	3	3	3	3
Ortalama Borç Tutarı	IV=II/III	27253965	29462032	34040711	40591917
Net Aktif Toplamı	V=4	93092635	102833442	120069727	139907132
Ortalama Net Aktif Tutarı	VI=V/III	31030878	34277815	40023242	46635710
Defter Değeri	VII=VI-IV	3776913	4815783	5982531	6043793

TANIMLAR		UYGULAMA			
		2008	2009	2010	2011
Entellektüel Sermaye Tutarı	12	2765700	6568290	9944450	17585170
Defter Değeri	VII	3776913	4815783	5982531	6043793
Ortalama Net Aktif Tutarı	VI	31030878	34277815	40023242	46635710
Entellektüel Sermaye Defter Değeri Oranı	12/VII	0,732	1,364	1,662	2,909
Entellektüel Sermaye Net Aktif Oranı	12/VI	0,089	0,191	0,248	0,377

SONUÇ

Türkiye’de, finansal sektörün temelini bankacılık oluşturmaktadır. Bunun da temel sebebi; finansal kaynakların büyük çoğunluğunun bankalar tarafından toplanıp ve onlar tarafından kullanılmasıdır. Gelişmiş ülkelerdeki birçok büyük ve küçük bankanın milyarlarca dolar zarara uğradığı, iflasların olduğu, çok büyük devalüasyonların yaşandığı, ülkelerin neredeyse topraklarını satma derecesine getiren 2008 krizinden, Türk bankacılığı neredeyse hiç etkilenmemiştir. Bunun en önemli nedeni 2000-2001 krizinde çok büyük olumsuzluklar yaşayan Türkiye ekonomisinin bu krizden ders alarak bankacılık sektöründe köklü değişikliklere gitmesidir. Türkiye ekonomisi bankacılık sektörü, küresel finansal krizin reel sektör üzerinde etkilerini en fazla hissettirdiği 2009 yılında kârlılık oranını önemli ölçüde yükseltebilmiştir. Bunun en önemli nedeni ekonomik krizde güvenli bir liman arayan büyük yatırımcılar Türkiye ekonomisini birçok ülkeden daha sağlam görmüşlerdir. Ve Türkiye’ye büyük yatırımlar ile milyarlarca dolar sermaye girmiştir. Bu da Türkiye ekonomisini daha da güçlendirerek krizi avantaja çeviren nadir ülkelerden biri yapmıştır. Bu sebeple, küresel finansal krizin bankacılık sektöründeki olumsuz etkileri, sınırlı düzeyde kalmıştır.

Küresel finansal krizin Türkiye ekonomisinde bankacılık sektörüne etkileri incelendiğinde, Türkiye ekonomisinde 2001 dönemindeki yapılandırma sonrasında bankacılık sektörünün mali yapısı ciddi anlamda güçlenmiştir. Küresel finansal kriz döneminde, net faiz marjındaki değişim, bankacılık sektöründe, kârlılık yapısını da şekillendirmiştir. Türkiye ekonomisinde, iç ve dış finansal krizlerden bankacılık sektörünün daha az etkilenmesi için makroekonomik temellerin ve finansal sektörün mali yapısının sürdürülebilir bir şekilde güçlendirilmesi gerekmektedir. Bunun için Türkiye yerli ve yabancı yatırımcılara daha istikrarlı bir ekonomi ortamı oluşturması gerekmektedir. Bu sebeple, bir yandan makroekonomik politikaların, diğer yandan bankacılık sektörünün risk yönetim politikalarının etkinlikle tasarlanması ve uygulanması gerekmektedir.

Çalışmanın uygulama bölümünde ortaya çıkan sonuçlara bakıldığında, banka genelinde 2008 yılında krizden dolayı maddi varlık karlılık oranı düşüktür. Düşük olmasının sebebi büyük yatırımcıların sermayelerini riske atmak istememelerinden dolayı yatırımlarını asgari düzeye indirmeleridir. Daha sonra yatırımcılar piyasa

araştırmalarında Türkiye' nin krizi başarılı bir şekilde yönettiğini görmüşlerdir. Ve bu durum yatırımcıların eski yatırımlarını geliştirmekle kalmayıp yeni yatırımlarını da Türkiye'ye yapmasını sağlamıştır. Böylece yıllar geçtikçe defter değerleri artmaya başlamış, hemen hemen tüm bankaların yıllar içinde defter değerlerinin arttığı çok açık bir şekilde görölmektedir. Entellektüel sermaye değerı, genel olarak yükselme eğilimindedir. Bunun ana nedeni de bankacılık sektörünün 2008 krizden etkilenmemiş olmasıdır.

Yine genel anlamda sektörde net bir şekilde görölen diğer bir konu da entellektüel sermaye değerleri ve defter değerleri ne olursa olsun bankaların entellektüel sermaye değerı / defter değerı ve entellektüel sermaye değerı / net aktif tutarı oranları artmaktadır.

Uygulamada çok net ortaya çıkan diğer bir sonuç ise ekonomide her ne tür bir gelişme olursa olsun bankaların defter değerlerinin artmaya devam ettiğidir. Bu konuda önemli olan nokta, Türkiye'nin gelişmekte olan bir ekonomik yapıya sahip olmasıdır.

Zaman içinde birçok kriz meydana gelmesine rağmen, insanların biran önce krizden çıkmak istemeleri ve yabancı yatırımcıların spekülative kazançlar elde edebilme umuduyla iç piyasaya girişleri ekonominin düzelmesine fayda sağlamaktadır. Bu nedenle Türkiye'de her sektörde olduğu gibi bankacılık sektöründe de işletmelerin defter değerleri, sürekli olarak artış göstermektedir.

Çalışmanın sonuçlarından diğerı ise genel olarak hem entellektüel sermaye değerı/defter değerı hem de entellektüel sermaye değerı/net aktif tutarı oranlarının yıllar içinde artmasıdır. Bunun nedeni, yıllar içinde hem defter değerinin, hem net aktif tutarının hem de entellektüel sermayenin artmasıdır. Bu nedenle de bankalar veya diğer herhangi bir sektörde faaliyet gösteren işletmelerin entellektüel sermaye değerlerinin artırılabilmesi için önemli boyutta çalışmalar yapılması ve gelişme yolunda büyük adımlar atılması gerekmektedir.

Türkiye'de faaliyet gösteren bankalar üzerinde yapılan çalışmanın sonucu olarak, bankacılık sektörünün entellektüel sermaye açısından bakıldığında 2008 ekonomik krizin etki göstermediği söylenebilecektir.

Yine Türkiye'deki bankaların yabancı yatırımcılar tarafından tercih edilmelerinin bir diğer sebebi olarak Türkiye ekonomisinin son yıllarda giderek daha güvenilir ve

güçlü hale gelmesini gösterebiliriz. İşte bu nedenlerden dolayı Türkiye'deki bankaların sermaye piyasasındaki güvenilirliği ve gücü Avrupa'daki bankalara kıyasla daha iyi durumda olduğu için birçok yatırımcı devlet Türk bankalarını tercih etmektedir. Bu tercihlerin hepsinin anlamı Türkiye'nin entelektüel sermayesinin olduğunu göstermektedir.

KAYNAKÇA

- Abdullah, Rusli, M. H., Selamat, S., Sahibudin, R. A. Alias (2005). "Framework for Knowled Management System Implementation in Collaborative Environment for Higher Learning Institution". *Journal Knowledge Management Practice*, 39-54.
- Akgül, B.A. (2004). "İşletmelerde Yeni Performans Ölçümleme Sistemleri", *MUFAD Muhasebe ve Finansman Dergisi*, Sayı: 24, 73-82.
- Akgül, B.A. (2003). "Entellektüel Sermaye Kavramının Ölçülmesi ve Raporlanması", *Muhasebe Bilim Dünyası Dergisi, MÖDAV*, 5(2): 32.
- Akyüz, Ö. F. (2012). *İnsan ve Bilgi Ekseninde Entellektüel Sermayenin Etkin Yönetimi*. Ankara: Hacettepe Üniversitesi
- Akyüz, Y., Görmüş, A.Ş., Bektaş, Ç. (t.y.). *Bilgi Toplumuna Geçiş Sürecinde Bilginin Artan Ekonomik Değeri ve İşletmeler Üzerindeki Etkileri*, Erişim Tarihi: 21.02.2011, <http://www.ceterisparibus.net/arsiv/akyuz2.doc>.
- Arikboğa, Ş.F. (2003). *Entellekteül Sermaye*, İstanbul: Derin Yayınları.
- Aslanoğlu, S., Zor, İ. (2006). "Bilgi Varlıklarının Değerlemesi: Entellektüel Sermaye Ölçüm ve Değerleme Modelleri; Karşılaştırmalı Bir Analiz". *MUFAD Muhasebe ve Finansman Dergisi*, Sayı: 29, 152-165.
- Bahadır, A. (2005). *Yeni Ekonomi: Kavramlar, Sorunlar ve Beklentiler*, Erişim Tarihi: 24.11.2013, www.bilgiyonetimi.org/cm/pages/mk1_gos.php?nt=263,,ağustos,2005
- Barutçugil, İ. (2002). *Bilgi Yönetimi*, İstanbul: Kariyer Yayıncılık
- Bozbura, F.T (2003). *Türkiye’de Entellektüel Sermayenin Ölçülmesi ile İlgili Model Çalışma ve Bir Uygulama*. (Yayınlanmamış Doktora Tezi), İstanbul: Fen Bil. Enst. İTÜ.
- Brooking, Annie (1997). "The Management of Intellectual Capital", *Long Range Planning*, 30(1), 364-365.
- Büyüközkan, G. (2002). "Entellektüel Sermaye Yönetim". *Entelektüel Sermaye Nedir, Ne Değildir?*, Sayı: 6, 35-44.

- Çelik, A.E., ve Perçin, S. (2000). “Entellektüel Sermaye’nin İşletme Bazında Ölçülmesi ve Değerlendirilmesi”, *Muhasebe ve Denetime Bakış*, TURMOB, Yıl: 1, Sayı: 2, Ankara, 111-118.
- Çelikkol, H., Yıldız F. (2003). “Piyasa Değerinin Oluşumunda Entellektüel Sermaye’nin Sektörel Açından Karşılaştırılması ve İMKB Uygulaması”, *İzmit II. Ulusal Bilgi, Ekonomi ve Yönetim Kongresi*, Kocaeli Üniversitesi İ.İ.B.F.
- Çetin, A (2005). Entellektüel Sermaye ve Ölçülmesi, *Marmara Üniversitesi İ.İ.B.F. Dergisi*, Sayı: 1, 1-20.
- Çıkrıkcı, M., Daştan, A. (2002). “Entellektüel Sermayenin Temel Finansal Tablolar Aracılığıyla Sunulması”, *Bankacılar Dergisi*, Sayı: 43, Erişim Tarihi: 25.11.2013, www.tbb.org.tr/turkce/dergi/dergi43/dastan.doc
- Demirkol, İ. (2007). *Entellektüel Sermayenin Firma Değerine etkisi ve İMKB’de Sektörel Uygulama*. Ankara: Hacettepe Üniversitesi
- Erkuş, H. (2004). “Geleneksel Raporlama Yöntemlerinin Yeni Ekonomi Karşısındaki Durumunun İrdelenmesi ve Entellektüel Sermayenin Raporlanması”, *Süleyman Demirel Üniversitesi İ.İ.B.F Dergisi*, 9(2), 303-324.
- Ercan, M.K., Öztürk, M.B. Demirgüneş, K. (2003). *Değere Dayalı Yönetim ve Entellektüel Sermaye*, Ankara: Gazi Kitabevi.
- Ergun, Ü. (2002). *Entellektüel Sermaye: Ölçülmesi, Yönetimi*. İzmir: İlkem Ofset Basım Yayın.
- Ertuğrul, M. (2002). “Entellektüel Sermaye’nin Firma Piyada Değeri Üzerine Etkileri”, *I. Ulusal Bilgi, Ekonomi ve Yönetim Kongresi Bildirileri Kitabı*, Hereke-İzmit.
- Ertuğrul, M. (2000). “Bilgi Çağında İşletmelerin Yeni Kaynağı: Entellektüel Sermaye”, *Active Bankacılık ve Finans Dergisi*.
- European Union (2003). “Study on the Measurement of Intangible Assets and Associated Reporting Practices”, *Prepared for the Commission of the European Communities Enterprise Directorate General*.
- First Standard, Erişim Tarihi: 04 Aralık. 2013. www.sveiby.com.

- Görmüş, A.Ş (2009). “Entellektüel Sermaye ve İnsan Kaynakları Yönetiminin Artan Önemi”. *Afyon Kocatepe Üniversitesi, İ.İ.B.F. Dergisi*, İŞevi, A.Ş., 1-19.
- Çelme, B. (2005). “Bilgi Çağında Yeni Hazine: Entellektüel Sermayeye Rekabeti Yakalamak”: *Bilgi Dünyası*, 6(2), 251-267
- Güçlü, N., Sotirofski, K. (2006). “Bilgi Yönetimi”. *Türk Eğitim Bilimleri Dergisi*. 4(4), 351-371.
- Hall, B. (2008). “The New Human Capital Strategy: Improving the Value of Your Most Important Investment Year After Year”, *Amacom Publishing*, New York.
- Hand, J., Lev, B. (2003). *Intangible Assets, Values, Measures and Risk*. New York: Oxford University Press.
- Hunt, D. P. (2003). “The Concept of Knowledge and How to Measure It”. *Journal of Intellectual Capital*, 4(1), 100-113.
- Kaplan, R. S., Norton., D. P. (1999). *Şirket Stratejisini Eyleme Dönüştürmek. Balanced Score Card*. İstanbul: Sistem Yayıncılık.
- Kaufmann, L., Schneider, Y. (2004). “Intangibles: A Synthesis of Current Research” *Journal of Intellectual Capital*, 5(3).
- Kinney, T (1999). “Knowledge Management, Intellectual Capital and Adult Learning”; *Adult Learning Winter98/99*, Vol: 10, Issue:2
- Marr, B., Schiuma, G., Neely, A. (2004). “Intellectual Capital: Defining Key Performance Indicators for Organizational Knowledge Assets”, *Journal of Intellectual Capital*, 10(5), 551-569.
- Öge, S. (2002). “Entellektüel Sermaye: İşletmeler İçin Yeni Bir Değer”, *Atatürk Üniversitesi İ.İ.B.F.Dergisi*, 16(5-6), 175-200.
- Önce, S. (1999). “Muhasebe Bakış Açısı ile Entellektüel Sermaye”. *Anadolu Üniversitesi Dergisi*.
- Petty, R., Guthrie, J. (2000). “Intellectual Capital Literature Review Measurement, Reporting and Management”, *Journal of Intellectual Capital*, 1(2), 155-176.
- Rodov, I., Leliaert, ph (2002). “FIMIAM: Financial Method of Intangible Assets Measurement”, *Journal of Intellectual Capital*, 3(3), 325-335.

- Seetharaman, A., Low, K., ve Saravanan, A.S (2004). "Comparative Ustification on Intellectual Capital", *Jorunal of Intellectuel Capştal*, 5(4): 522- 539
- Seyidoğlu, H. (1992). *Ekonomik Terimler Ansiklopedik Sözlük*. Ankara. Gizem Yayınları.
- Skandia (1998). "Human Capital in Transformation", *Intellectuel Capital Prototype Report*: 5. İsveç
- Stewart, A. T. (2003). *The Wealth of Knowledge - Intellectual Capital and the Twenty-First-Century Organization*; Random House Inc; USA, First Edition: 2001.
- Sveiby, K.E. (1998). "Measuring Intangibles and Intellectual Capital - An Emerging First standard. Erişim Tarihi: 20.11.2013. <http://www.sveiby.com/articles/emergingstandard.html>
- Şamiloğlu, F. (2002). *Entellektüel Sermaye*, Ankara: Gazi Kitabevi.
- Şamiloğlu, F. (2006). "Entellektüel Sermaye: İMKB'de Hiise Senetleri İşlem Gören Bankalar Üzerine Bir Uygulama". *Muhasebe ve Finansman Dergisi*. 31, 78-89.
- Şamiloğlu, F., ve Özçınar, F. (2003). "Entellektüel Sermayenin Muhasebe ve Finansman Alanlarında Yarattığı Yeniden Yapılanma İhtiyacı", *Muhasebe ve Finansman Dergisi*, Sayı:19, 128-134.
- Taşkın, E. (2005). *Müşteri İlişkileri Eğitimi*, İstanbul: Papatya Yayınları.
- TDK (Türk Dil Kurumu), (1997). "Okul Sözlüğü", *Milliyet Gazetesi*.
- Uzay, Ş., Savaş, O. (2003). "Entellektüel Sermayenin Ölçülmesi: Mobilya Sektöründe Karşılaştırmalı Bir Uygulama Örneği", *Erciyes Üniversitesi İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi*, Sayı: 20, 163-181.
- Uzay, Ş., Savaş, O (2003). "Entellektüel Sermayenin Ölçülmesi: Mobilya Sektöründe Karşılaştırmalı Bir Uygulama Örneği". *Erciyes Üniversitesi İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi Dergisi*. Sayı: 20, 163-181
- Yazıcı, S (2001). *Öğrenen Organizasyonlar*. İstanbul: Alfa Basım Yayım Dağıtım Ltd. Şti.

Yelkikalan, N., Aydın, E (2003). “Aile Şirketlerinde Profesyonelleşmeyi Yönlendiren Bir Dinamik: Entellektüel Sermaye Birikimi”; *Biga İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi Dergisi*.

Yılmaz, Y. (2006). “Entellektüel Sermaye Yönetiminde Yeni Bir Sistem”, *Bilgi Bilançosu, Marmara Üniversitesi İİBF Dergisi*, 21(1), 511-525.

İNTERNET ADRESLERİ

www.BİST.tr

www.tbb.org.tr

www.tkbb.org.tr

www.ceterisparibus.net/arsiv/akyuz2.doc

[http://www.bilgiyonetimi.org/cm/pages/mkl_gos.263,](http://www.bilgiyonetimi.org/cm/pages/mkl_gos.263)

http://www.kalder.org.tr/preview_content.asp?contID=718&tempID=1®ID=2

[http://www.makalem.com/Search/ArticleDetails.asp?nARTICLE_id=401.](http://www.makalem.com/Search/ArticleDetails.asp?nARTICLE_id=401)

biibf.comu.edu.tr/nyelkikalaneaydin.pdf

ÖZGEÇMİŞ

Kişisel Bilgiler	
Adı Soyadı	Sohrab HAZHBARİ
Doğum Yeri ve Tarihi	Tebriz, 1982
Eğitim Durumu	
Lisans Öğrenimi	
Y. Lisans Öğrenimi	
Bildiği Yabancı Diller	
Bilimsel Faaliyetleri	
İş Deneyimi	
Stajlar	
Projeler	
Çalıştığı Kurumlar	
İletişim	
E-Posta Adresi	
Tarih	